

H.C. ANDERSEN

H. C. ANDERSEN

LIV OG DIGTNING

A. ANDERSEN

H. C. ANDERSEN

LIV OG DIGTNING

AARHUS
ALBERT BAYERS FORLAG
— JYDSK FORLAGS-FORRETNING —
1905

AARHUS STIFTSBOGTRYKKERI.

H. C. Andersen blev født i Odense d. 2. April 1805, hvor hans fader, Hans Andersen, var skomager. Hjemmet var trangt i ydre forstand. De havde kun en stue, og den benyttedes baade til værksted, dagligstue, spisestue og sovekammer. Der var rent og net overalt inde; thi det var moderens stolthed at have det rent. Udenfor vinduerne havde de en lille have, hvor moderen dyrkede køkkensager og en enkelt blomst.

Faderen havde i sin ungdom haft lyst til at gaa den studerende vej; men manglen paa midler havde hindret ham i at komme frem. Dette glemte han aldrig, men bevarede sin higen efter kundskab og befandt sig ikke vel ved sit haandværk. Engang, da en af latinskolens drenge havde været henne at bestille støvler hos ham, sagde han stille hen for sig selv: ja, det var ogsaa den vej, jeg skulde have gaaet. Han levede i sine utilfredsstillede længsler. Da hans kone laa i barselseng, sad han ved sengen og læste højt for hende af Holbergs komedier. Da drengen blev større, tog han ham

om søndagen ved haanden og saa fulgtes de ad ud i »Fruens Bøge«. Paa disse vandringer fortalte faderen historier for sin lille dreng; men han talte ogsaa med ham om naturen og om, at han maatte se at naa det, faderen ikke havde naaet. Det er muligt, at der er kommen noget sygeligt over faderen ved den stadige dvælen i den utilfredsstillede higen, og at der derved er lagt grunden til meget af det sygelige, der fandtes i sønnens sind ogsaa som moden mand. Faderen døde, da Hans Christian var 11 aar, og efter hans død maatte moderen ernære sig ved at skylle flasker paa apotheket. Hun giftede sig forøvrigt igen med en ung skomager, en stille mand med livlige brune øjne og et godt humør.

Han var en underlig dreng, Hans Christian, med stærk hang til det fantastiske, noget som ret kunde komme til udvikling under det barndomsliv, han førte. Han legede ikke med andre børn; men gik gerne ene for sig selv. I sommertiden var det hans lyst at ligge ude i haven dagen igennem og stirre ind i stikkelsbærbusken, havens eneste plantning; moderens gamle forklæde var da spændt ud som telt fra kosteskaftet ind mod muren. Her fulgte han dag for dag bladenes udvikling og lod bærrene, solstraalerne og den krybende snegl fortælle sig eventyr. Om vinteren sad han inde og legede med sine dukker.

Han havde en eneste gang været i theater, der

saa han Holbergs »Den politiske Kandestøber« blive opført. Det var ganske vist paa Tysk; og skønt drengen ikke forstod et ord deraf, aabnede det alligevel en hel ny verden for ham. Han havde vel ikke raad til oftere at komme i theater; men hos plakatbæreren fik han nu og da en ny plakat, og efter dem skrev han saa selv komedier sammen, som han lod dukkerne spille for sig. Han havde nemlig lavet sig et helt dukketheater.

Hans barnlige tro, som han bevarede livet igennem, og som hǫldt ham oppe i alt, kommer paa en rørende maade til udtryk gennem en begivenhed, han meddeler fra sin barndom. »Enkelte dage i høsten tog min moder mig med ud paa marken for at samle aks. Jeg gik dér som den bibelske Ruth gik paa Boas's rige ager. En dag kom vi paa et sted, hvor der var en bekendt ond forvalter; vi saa ham komme med en frygtelig stor hundepisk; min moder og alle de andre løb, jeg havde nøgne fødder i træsko og tabte disse; kornstubbene stak mig, jeg kunde derfor ikke komme rask nok afsted og blev tilbage alene, allerede løftede han pisken, jeg saa ham op i ansigtet og sagde uvilkaarligt: »hvor tør du slaa mig, da Gud kan se det!« og den strænge mand blev med eet ganske mild, klappede mig paa kinden og spurgte, hvad jeg hed, og gav mig penge; da jeg viste min moder disse, sagde hun til de andre folk: »det er et mærkeligt barn, min Hans Christian, alle

mennesker er ham god, og selv den onde karl har givet ham penge.«

En anden gang var han med sine forældre i besøg hos opsynsmanden ved sindssygeanstalten i Odense. Han var gaaet ind i gangen, der førte langs cellerne, hvor de sindssyge opholdt sig, og han kunde se dem gennem den aabning, gennem hvilken maden sattes ind til dem. Der inde saa han et sted en nøgen kvinde, og da hun fik øje paa ham, sprang hun hen til aabningen og strakte sin haand ud gennem den for at faa fat i ham. Rædselsslagen flygtede han; men billedet af den sindsforvirrede kvinde blev stadig ved at staa for ham i erindringen. Det er bekendt, at Andersen var meget ængstelig og havde tilbøjelighed til at se farer der, hvor der ingen var. Som naar han i et brev fra 1820 fortæller, »at vejen ikke var uden fare, da den gik bakke op og bakke ned«, eller naar han i et brev fra Tanger fortæller, »at han havde været paa et sted, hvor der for to aar siden var set løver.« Sligt maa vel nærmest tilskrives hans stærke fantasi; men der er sikkert ogsaa noget om, at begivenheden med den sindssyge kvinde har præget sig saa stærkt i hans erindring, at han ved den mindste anledning har troet at se farer, hvor der i virkeligheden ingen var.

Han havde en meget smuk sangstemme, som folk i Odense lagde mærke til, og engang hørte

han den bemærkning: »Den dreng gør nok engang lykke med sin smukke sangstemme.«

Andersen skrev saa sit første skuespil: »Abor og Elvira«, som han læste højt for nabokonen. Hun mente, at han hellere maatte kalde det: »Aborre og Torsk«.

Drengen blev nedslaaet, græd og klagede sin nød for moderen, der trøstede ham med, at saadan noget sagde nabokonen kun, fordi hendes søn ikke kunde skrive skuespil. — Det var første, men ikke sidste gang, at Andersen optog en bemærkning om sine skrifter som en saarende personlig fornærmelse. I et andet skuespil, hvor en konge og en prinsesse skulde optræde, var han lidt i vilderede med, hvordan det sprog skulde bygges, som slige høje personer skulde tale. Ved hjælp af gamle ordbøger fik han dog den kongelige tale sammensat af danske, engelske, tyske og franske ord.

14 aar gl. skulde han konfirmeres. Under konfirmationsforberedelsen havde han gaaet hos provsten og ikke hos kapellanen. Reglen var, at de fattige konfirmander gik hos kapellanen, de velstillede hos provsten. Men Hans Christian var nu saa indtaget i latinskolens drenge, og da de gik hos provsten, vilde han ogsaa gaa der for at være sammen med dem. Men provsten var ham ikke god og haanede ham ved paa konfirmationsdagen at stille ham nederst paa kirkegulvet. Med Andersens følsomme sind maatte en saadan tilsidesættelse gøre

et pinligt indtryk. Senere som moden mand og berømt digter fik han lejlighed til at gøre provsten gengæld. Det var, mens han var Kristian d. Ottendes gæst ved badestedet paa För, at han fik at vide, at den provst, der havde konfirmeret ham, nu var præst dér ovre. Han bad da kongen, om han maatte laane en af de kongelige vogne med rød kusk og tjener, hvad kongen venligst tillod ham, og han kørte da hen for at hilse paa sin fordums sjælesørger, mens den kongelige vogn holdt udenfor. »Paa den maade hævnede jeg mig,« siger Andersen selv.

Hans afdøde faders overkjole blev syet om til ham til konfirmationsdragt, og hvad der især glædede ham, han fik for første gang et par ny støvler, og for at folk nu ikke skulde tage fejl af, at de virkelig var ny, trak han skafterne uden paa benklæderne. Støvlerne knirkede, da han gik op ad kirkegulvet, og det frydede ham; thi nu kunde menigheden da høre, at de var ny. Han bad Vorherre om tilgivelse for de forfængelige tanker, der havde forstyrret hans andagt denne vigtige dag — og hvor menneskeligt, saa tænkte han igen paa sine støvler.

Nu rykkede det vigtige spørgsmaal frem, hvad han skulde være i verden? Moderen holdt paa, at han skulde i skrædderlære; men Hans Christian, der nylig havde efterset sin sparebøsse og funden sig i besiddelse af 26 kr., bad saa mindelig om at faa lov til at rejse til København.

»Hvad skal der saa blive af dig der,« spurgte moderen. »Jeg vil være berømt,« svarede Hans Christian. »Man gaar først saa gruelig meget ondt igennem, og saa bliver man berømt.« Moderen kunde ikke staa imod; men til en beroligelse vilde hun dog, som sædvanlig i kritiske tilfælde, først raadføre sig med »en klog kone«, der kunde spaa i kort og kaffegrums. — »Hendes søn bliver en stor mand,« spaaede denne, »til ære for ham skal engang hele Odense by blive illumineret!« Det var ikke underligt, at moderen blev blød om hjærtet ved tanken om al denne storhed, og saa drog Hans Christian ud i verden med 26 kr. — Alle nabokonerne mente, at det var ganske forfærdeligt at lade saadan en dreng løbe til København. »Ja,« sagde moderen, »jeg har givet ham lov at tage afsted; men det gør ikke noget, for jeg er vis paa, at han ikke kommer længere end til Nyborg, naar han ser den vilde sø der, saa bliver han nok bange og vender om igen, og saa skal han i skrædderlære.«

Det var ikke underligt, at moderen vilde have en skrædder af Andersen; han havde nemlig talent for syning. Paa sine mange rejser var han altid forsynet med traad og garn. Knapperne syede han selv i sine benklæder, og sine strømper stoppede han, det vil sige, en strømpe blev klippet itu til at lappe den anden med. — Skulde noget udslettes af, hvad han havde skrevet, før det sendtes i

trykken, skete det gerne derved, at han syede nyt papir over det gamle. 16 aar gl. syede han i København ny klæder til sine dukker, som han endnu legede med; for at faa tøj hertil, gik han ind paa Østergade og Købmagergade og bad om prøver paa tøj og silkebaand.

Dagen kom, en dejlig solskins eftermiddag, da han skulde rejse. Moderen havde pakket en lille bylt klæder sammen og talt med postkarlen, om han kunde følge med som blind passager til København; det lod sig gøre, han skulde kun betale 3 rigsdaler for hele rejsen. Hans moder fulgte ham bedrøvet ud af porten. Her stod ogsaa hans gamle fa'rmo'r for at tage afsked med ham. Hun tog ham om halsen, græd uden at kunne sige et ord. Hende saa han ikke mere. Hans Christian var meget bedrøvet ved afskeden; men snart skinnede solen ind i hans lette, barnlige sind. Han glædede sig over alt det ny, han saa, og han rejste jo sine længslers maal i møde. — Saa snart han kom i land paa Sjælland, gik han om bag et skur ved strandbredden, faldt paa sine knæ og bad Gud om at hjælpe og ledsage sig. Han følte sig trøstet derved, stolede saa fast paa Gud og sin lykke. Ensom stod han ved vognen og spiste sin mad. Alt var ham fremmed; han syntes, at han var langt ude i den vide verden.

Den 6. September 1819 kom Andersen til København, det var i jødefejdens dage; men larmen

og tummelen overraskede ikke ham, saaledes havde han netop tænkt sig hovedstaden. Hans første vandring i byen var til det kgl. theater. Han gik flere gange omkring det, saa op ad murene og betragtede den hele bygning som et hjem, der endnu ikke var aabnet for ham.

Dagen efter sin ankomst henvendte han sig til en bekendt danserinde, madam Schall, med et anbefalingsbrev. Førend han trak i klokkestrengen, knælede han ned paa trappen og bad Gud om hjælp og beskyttelse. En tjenestepige, som gik forbi, stak ham en sølvskilling i haanden, det huede ham ikke, hun maatte jo tro, han var en tigger, trods konfirmationsklæderne og de ny støvler. Han kaldte paa hende. »Behold den kun,« raabte hun og forsvandt. »Hvad kan De udføre?« spurgte danserinden. Andersen mente, det var bedst at vise hende det i praksis, trak støvlerne af, tog hatten i haanden og dansede rundt til sangen:

»Hvad vil rigdom vel sige?
hvad er glans og herlighed?«

Hun troede, han var gal og fik ham snarest mulig vist døren.

Hos theaterchefen, kammerherre Holstejn, til hvem han nu henvendte sig, fik han det svar, at ved theatret antog man kun dannede Mennesker, »desuden er De os for mager,« føjede han til. »O,« svarede Andersen, »giv mig 200 kr. i løn om aaret, saa skal jeg nok blive fed.«

Bedrøvet stod han nu igen paa Gaden, han kendte ingen, der kunde give ham trøst og raad. Med hele barnets tillid til en fader, klyngede hans tanke sig til Gud. Han græd og sagde til sig selv: »Naar først alt gaar ret ulykkeligt, saa sender han hjælp, det har jeg læst; man skal lide meget, og saa bliver man til noget.«

Næste morgen, da han betalte sin regning i værtshuset, saa han, at han nu kun ejede een rigsdaler. Han maatte da se til hurtigst mulig at komme hjem til Odense eller ogsaa gaa i lære hos en haandværker i København. Det sidste fandt han at være det klogeste. Kom han hjem til Odense, da skulde han jo ogsaa i lære, og han forudsaa, at naar han saaledes kom hjem igen, efter at det var gaaet ham saa daarligt, vilde folk le af ham. Det var ham ligegyldigt, hvilket haandværk han tog fat paa, han valgte det jo kun for at friste livet.

Han kom da i lære hos en snedker; men da han ikke kunde døje svendenes drillerier og raa snak, løb han straks af lære.

Halv fortvivlet vandrede han omkring paa gaden. Da kom han pludselig i tanker om et navn, han havde set i en avis hjemme i Odense: Siboni, direktør ved det kgl. musikkonservatorium. Maaske var der hjælp at finde. Han søgte ham op. Der var middagsselskab hos Siboni. Tonekunstneren Weyse, digteren Baggesen og flere var tilstede. Husjomfruen, som lukkede op for ham, fik ikke

blot hans navn at vide, men ogsaa et udtog af hele hans livshistorie. Hun gentog det for selskabet, og da hun kom tilbage, fulgte de alle med. Siboni fik ham med ind i stuen, hvor han maatte synge, mens Siboni opmærksom hørte til. Han maatte ogsaa fremsige scener af Holberg og et par digte, i hvilke følelsen af hans egen ulykkelige stilling saaledes overvældede ham, at han brød ud i taarer.

»Jeg forudsiger,« sagde Baggesen, »at der engang bliver noget af dig; men bliv nu ikke forfængelig, naar hele publikum tilklapper dig bifald.«

Siboni lovede at uddanne hans stemme og mente, at han nok engang kunde komme til at optræde paa theatret. — Andersen var lykkelig, græd og lo, og da husjomfruen lukkede ham ud og saa den bevægelse, han var i, klappede hun ham paa kinden og sagde til ham, at han straks den næste dag skulde gaa op til Weyse, for han mente ham det godt, og ham kunde han stole paa.

Han kom til Weyse, der selv fra fattig dreng havde arbejdet sig frem, og han havde følt og forstaaet hans ulykkelige stilling. Benyttende øjeblikkets stemning hos Siboni, havde han faaet indsamlet 140 kr. til ham. Hver maaned kunde Andersen saa indtil videre hente 20 kr. deraf hos Weyse. Nu skrev Andersen et jublende brev hjem til sin moder, al verdens lykke var nu strømmet ind til ham, syntes han. Hans moder blev ogsaa glad og viste i sin glæde brevet til alle mennesker.

En tid øvede han sig flinkt i at synge og var lykkelig; men saa mistede han sin smukke sangstemme, den var i overgang, og han havde gaaet med daarligt fodtøj og faaet vaade fødder. Siboni sagde ham, at der ingen gode udsigter var og raadede ham til at tage hjem til Odense. Det var et haardt slag; atter stod han ene og forladt. Først vilde han dog prøve at gaa til digteren Guldberg, hvis broder, oberst Guldberg i Odense, allerede den gang havde vist ham megen venlighed. Ogsaa her blev han hjulpen. Guldberg, Weyse, Kuhlau og Sibonis tjenestepiger samt flere tegnede sig for hver en lille sum. Han blev optagen i theatrets kor og danseskole og kom da ind i den vidunderverden, der havde fyldt hans barnedrømme med lyse billeder.

Andersen gik nu paa andet aar i København. Pengene, han havde faaet fra Guldberg og Weyse, slap op. Han havde intet at leve af, og det var ham pinligt at tale til nogen om sit savn og sin trang. Han var flyttet ind hos en skipperenke, hvor han foruden sit logi kun fik en kop kaffe om morgenen. Det var tunge, mørke dage. Konen troede, at han om middagen gik ud for at spise hos familier, og da sad han paa en bænk i Kongens have og spiste et lille hvedebrød. En enkelt gang vovede han sig ind paa et af de simpleste spisehuse og valgte der det mest afsides bord. Hans støvler var hullede, saa han altid i fugtigt vejr gik med vaade fødder, han havde ikke varmt tøj i den

kolde aarstid. Ja, han var i grunden meget forladt; men han følte ikke hele vægten deraf, barn, som han lykkeligvis var i alt. Ethvert menneske, der talte venligt til ham, troede han at være hans bedste ven. Gud var hos ham i hans lille kammer, og mangen aften, naar han havde bedt sin aftenbøn, vendte han sig barnligt til Gud og sagde: »det bliver jo snart godt«. Han havde den faste tro, at det maatte blive det, Gud kunde ikke slippe ham, men hjælpe ham.

Det var endnu stadig theatret, der tiltrak Andersen. Hjemme i Odense havde han hørt, at saaledes som det gik et menneske nytaarsdag, saaledes vilde det gaa hele aaret. Hans højeste ønske var da, at han i det ny aar maatte faa en rolle i et stykke og saaledes komme frem paa scenen. Med denne tanke lister han sig nytaarsdag ind paa det kgl. theaters scene. Theatret var lukket, men ikke opgangen til scenen, denne bevogtedes af en gammel halvblind portner, men ham smuttede Andersen med bankende hjærte let nok forbi. Saa snart han er inde paa scenen, falder han paa sine knæ og skal nu til at fremsige et stykke af et digterværk, som han i forvejen havde lært udenad, men han kan ikke mindes et eneste ord. Da folder han sine hænder og beder med tydelig stemme sit »Fader vor« og gaar saa bort i den trygge forvisning, at han nok skulde komme frem i en rolle i det nye aar.

Der gik imidlertid maaneder, men han fik ingen rolle. En dag i foraaret var han gaaet ud i Frederiksberg have. Der i haven stod han pludselig under de først udsprungne bøge. Der var en duft og friskhed, græsset var højt, fuglene sang, og han blev saa overvældet deraf, saa han begyndte at juble med, slyngede sine arme om et af træerne, kyssede barken og var i det øjeblik helt naturmenneske. »Er han gal!« sagde en mand tæt ved ham, det var en af slotsbetjentene, og han løb forskrækket derfra og gik saa besindig og stille til byen.

Ved denne tid kom Andersen i forbindelse med enken efter den berømte statsmand Christian Colbjørnsen. Hun tog venligt mod den fattige dreng, og han kom ofte i hendes hjem. Fru Colbjørnsen boede om sommeren paa Bakkehuset, og gennem hende blev Andersen indført i Rahbeks og hans hustrus hjem. Rahbek talte han ikke med, derimod indlod fru Rahbek sig en del med ham. Han havde dengang skreven en komedie, og denne læste han højt for fru Rahbek. Midt under læsningen afbrød hun ham og sagde: »Men der er jo hele stykker deri, som De har skreven ud af Oehlenschläger og Ingemann.« — »Ja, men de er ogsaa saa dejlige,« svarede Andersen og læste ufortrødent videre. En dag, da han fra hende vilde gaa op til fru Colbjørnsen, rakte hun ham en haandfuld roser og sagde: »Vil De tage dem med op, det vil vist for-

nøje conferentsraadinden at faa dem af en digters haand.«

Det var første gang nogen satte digternavnet i forbindelse med hans. Det glædede ham, han fik taarer i øjnene, og fra det øjeblik af var hans tanke for at skrive og digte vakt, nu stod det højt for ham — nu var det det store maal, han af hele sin sjæl higede mod. Fru Rahbek med sin ejendommelige, fine forstaaelse af talentet havde gennem de første famlende forsøg set den vordende store digter deri. Det var som alle Andersens ubestemte, solgyldne drømme fik kød og blod i denne stund.

I største hast blev »Røverne i Vissenbjerg«, en fædrelandsk tragedie, skrevet og indleveret til det kongelige theater. Den kom 6 uger efter tilbage med den paategning, at man ønskede ikke flere arbejder af den slags, der som dette forraadte mangel paa al elementær dannelse. Skønt Andersen i de 6 uger havde levet i store og dristige forhaabninger, saa var dette, at han fik sit arbejde tilbage, dog ikke i stand til at kue hans mod. — En ny tragedie, »Alfsol«, blev skreven. Han var selv henrykt over de første akter deri, satte hele sin lid til det stykke. Han maatte skrive et stykke for theatret, det maatte antages, det var den eneste redning for ham, syntes han. Nylig havde han nemlig modtaget afsked fra theatrets kor og danseskole med den begrundelse, at det ikke kunde føre

til noget for ham at blive der, men at man ønskede, at hans mange venner vilde tage sig af ham og skaffe ham den dannelse og de kundskaber, der hørte til for at blive noget dygtigt i verden, og uden hvilke det ikke hjalp at have nogen slags talent.

Stykket blev ikke antaget; men theaterdirektionen havde fundet saa mange guldkorn deri, at man haabede, forfatteren ved alvorligt arbejde i en god skole kunde drive det til at skrive noget dygtigt for scenen. I theaterdirektionen sad dengang geheimekonferentsraad Collin, en af vort lands mest betydende mænd. Det var bleven Andersen sagt, at hvis det kunde lykkes ham at vinde den mand for sig, da var hans lykke gjort. En dag gaar han da op til Collin, lidet anende dengang, at han gik til den mand, som skulde blive hans trofaste hjælper hele livet, og i hvis hus han skulde finde sit andet hjem, et hjem, der omsluttede ham, som om han var dets eget barn, og hvor han i hjemmets egne børn fik kærlige og trofaste søskende. — Collin hørte med tilsyneladende kulde paa, hvad Andersen fortalte ham, og Andersen gik da ogsaa efter dette første møde bort i den tro, at han ikke kunde vente nogen hjælp fra den mand. Men det viste sig snart, at det netop var derfra, hjælpen skulde komme. Under den tilsyneladende ro blødte Collins hjærte ved, hvad den fattige dreng havde fortalt ham om sin trang, og da denne var borte,

kom taarerne ham i øjnene, og han tog med iver og held fat for at hjælpe ham. Han talte hans sag hos kong Frederik d. Sjette, der gik ind paa, at der aarlig i 4 aar bevilgedes 400 rdl. til hans underhold, saaledes at han kunde gennemgaa en god skole. Direktionen for de lærde skoler tilstod ham fri undervisning i Slagelse latinskole. Andersen var næsten stum af overraskelse, aldrig havde han tænkt, at hans liv skulde tage den retning. Han var underlig betagen og havde egentlig ingen rigtig forestilling om den vej, han nu skulde gaa. Med første post skulde han rejse til Slagelse. Fra Collin modtog han penge til sit underhold, ham maatte han holde sig til, og han skulde vide besked med hans flid og fremgang. Anden gang gik Andersen op til ham for at sige ham tak. Denne Gang tog Collin mere venligt mod ham, talte mildt og hjærteligt med ham og sagde: »Skriv mig til uforbeholdent om, hvad De behøver, og hvorledes det gaar Dem.« Fra det øjeblik af voksede Andersen fast til Collin, og denne blev som en fader for ham. Andersen betroede sig til ham med den mest ubetingede tillidsfuldhed.

Andersen skrev et fornøjeligt brev hjem til sin moder, og han ønskede inderlig, at hans fader og gamle fa'rmo'r dog havde levet og hørt, at nu kom han i den latinske skole.

Den 28. Oktober 1822 blev han puttet ind i Slagelse latinskoles næstnederste klasse. Det pinte

ham, men han havde jo det lyse maal for øje, derfor tog han trøstig fat paa arbejdet. »Jeg betragter mine studeringer,« skriver han til madam Andersen, skuespillerinde ved det kongelige theater, »som et stort, tykt træ, indenfor hvis haarde bark er en herlig saft, der, naar jeg faar den nydt, styrker og begejstrer mig til salig flugt; men jeg maa først afgnave den haarde bark, og det gør i begyndelsen ondt i tænderne.«

Det er vendepunktet i Andersens livsskæbne, da han kommer til Slagelse. Hvilken lykke var det da ikke for ham, at han traf den mand, som i saa væsentlig grad bidrog til hans fremtids lyse bane.

Andersen har kaldt Slagelse for Plagelse, og det er ikke blot for rimets skyld, han kalder den saa. — Skolegangen der blev ikke ubetinget en lykkelig tid for ham. Rektoren, Simon Mejsling, der til daglig brug var ligesaa grov i sin mund, som han i sine oversættelser af oldtidens forfattere forstod at finde fine og smagfulde udtryk, han forstod ikke ret den sære og meget følsomme dreng, han her havde faaet med at gøre. Svarede Andersen forkert, hed det: »Din lange rækel skulde have en ørefigen, saa du kunde trille henad bænken,« og naar saa vandet kom i øjnene paa Andersen, bad han ham »tørre de prosaiske øjne paa en mursten, at det kunde blive poetisk.« Hvis en drift kvæg blev ført gennem gaden, og en af drengene rakte hals for at se, hvad det var, fik hele klassen be-

faling til at gaa hen ved vinduet for at se deres »brødre drage forbi.«

Andersen følte sig til tider som i et fængsel og tvivlede stundom paa at naa frem.

»Se de andre unge ørne flyve
op mod solen, bades i dens straaler,
medens mængden undrende beser det.
Herligt synge de fra klippens tinde
om den svundne old og om naturen,
mens jeg sidder fængslet her bag muren
dybt i støvet uden kraft og vinge,
kan mig ej mod lyset svinge,
tør ej synge, skønt min hele sjæl
higer mod det rene gudevæld.
Mange, mange ser jeg ile frem,
men ak! ikke tør jeg følge dem!«

Hans dom over Mejsling i »Mit Livs Æventyr« er dog sikkert for stræng. Mejsling var en mand af den gamle skole, det er vist nok, men han arbejdede samvittighedsfuldt efter sin »metode« paa at gøre Andersen til en fremmelig student. Ogsaa conferentsraad Collin betragtede ham som en dygtig og samvittighedsfuld lærer. Dette forandres ikke ved, at det til slutning kom til et brud; thi dette fremkaldtes ikke ved noget bestemt foreliggende overgreb fra Mejslings side, men snarere fra en begyndende ængstelighed hos andre i anledning af Andersens stedse voksende lidenskabelighed. »Det skulde,« siger E. Collin, »undre mig, om de her foreliggende breve fra skoletiden ikke hos andre

maatte vække mistanke om, at manden ikke er bleven retfærdig behandlet. Da disse historier fik deres første offentlighed ved beskrivelsen i »Mit Livs Æventyr« var Andersen en berømt mand, det ser da næsten ud som dommen om Mejsling er udgaaet fra den tankegang, og saadan en berømt mand som Andersen blev behandlet paa den maade. Dersom en ubekendt mand havde fortalt, at han maatte lide en saadan behandling, saa vilde det være bleven overset som en naivitet, da han jo maatte sige sig selv, at det samme er hændt tusinder af andre skoledrenge og vil hændes atter tusinder. — Det er umiskendeligt, at Mejsling optog Andersen med velvilje, der er ikke faa tegn, som tyder paa, at han særlig tog sig af ham i de første skoleaar, og Andersens breve vidner jo ogsaa om, at han erkendte dette. Mejsling erkendte og roste altid hans flid og gode egenskaber; men han havde grund til dadel med hensyn til de fag, han selv underviste i. Han var en stræng haandhæver af skoleorden samt en udmærket dygtig filolog; hans forfattervirksomhed vidner om hans kærlighed til denne videnskab. Dette maa undskylde, at han blev gnaven paa en elev, der i den grad stod tilbage netop i de fag, han selv havde saa kær, og hvis store vigtighed ved den forestaaende universitetseksamen han kendte, og det maa ogsaa kunne forstaas, at han ikke vilde tillade skoledrengen at spilde sin tid med at skrive vers eller gaa omkring

og læse disse op; thi det maa ikke glemmes, at Mejsling, som havde Andersen i huset, havde et andet ansvar end som lærer.

Naar man læser Andersens breve fra skoletiden, vil man let se, at hans overspændthed og urolige sind i forening med misforholdet mellem hans alder og det trin, han var naaet til i skoledannelse, nødvendigvis maatte fremkalde brydninger. Hvor ofte Andersen selv erkendte dette, og hvor ofte han atter glemte det, ser man af hans breve til conferentsraad Collin.

At hans kammerater ogsaa kendte denne svaghed fremgaar af følgende linjer i et brev til ham fra 1827. »Naar du blot vilde lade være med disse forbandede drømmerier. Thi jeg kender dig godt; snart drømmer du, at du er i feverdenen, og snart at du er det største fæ paa Guds jord. Men gaa midt paa vejen, saa falder du ikke i grøften. Jeg skal give dig et raad, naar du drømmer igen, saa tag en kæp og prygl dit eget arme skind, saa gaar drømmene væk.« — Men det laa ikke for Andersen at være flagellant.

Vi maa tænke os drengen, Andersen, staaende i et tørvehus i Odense og spille komedie. Derved bliver han genstand for opmærksomhed, den fattige dreng bliver endogsaa forestillet for kronprinsen; dette forvirrer ham, han tror, han er skabt til at være dramatisk kunstner. Og i denne indbildning sad han saa fast, at han vover rejsen til København.

Han forsøgte sig paa scenen, han forsøgte sig som dramatisk forfatter, og han kom kun daarligt fra begge dele. — Illusionen forsvandt ikke af sig selv, men den blev undertrykt af nødvendigheden, og den 17aarige sværmer kom paa skolebænken mellem drenge, der baade i hans indre og ydre væsen fandt anledning nok til at gøre sig lystige over ham. Det vilde være gaaet ham paa samme maade i enhver anden skole; det var skoletvangen, der gjorde ham ulykkelig, fordi han ikke kunde slippe sine illusioner. Dette dobbelte væsen, halvt digter, halvt skoledreng, gjorde ogsaa hans skoleliv til to halvheder; til en tid segnede han under følelsen af at være en indesluttet fugl, til en anden tid var hans tanke væsentlig samlet om karakterbogen. — Andersen var flittig, han læste meget. Han lærte mange ting; men »han lærte aldrig at lære rigtigt«. Han fik mange kundskaber, men aldrig grundige kundskaber. Han havde en udmærket hukommelse, og den skaffede ham gode karakterer i alt, hvad der kan læres udenad; men grammatiken vil forstaas, og derfor fik han aldrig den lært.

Naar man husker paa alt dette, saa har vi heri forklaringen paa, at Andersen ikke opfyldte og ikke kunde opfylde hin tids fordringer til den lærde skole. Men hvorledes var nu Mejsling stillet? Ja, hans embedspligter paalagde ham at danne sine elever i overensstemmelse med universitetets fordringer, og disse kunde ikke lempes efter de for-

skellige individualiteter. Den fordring, at man ikke alene skulde vide at, men ogsaa hvorfor, ja, den var Andersen ikke anlagt for at opfylde; men Mejsling maatte holde fast ved den.

Andersen blev vel forsonet med Mejsling, men aldrig med grammatiken. Den største del af uretten synes dog at hvile paa Mejsling i Andersens sidste skoleaar. Det synes, at huslige sorger i forening med frygten for udfaldet af hans dimittenders nær forestaaende eksamen og endelig vrede over andres indblanding i hans forhold til en enkelt skoledreng, at alt dette har sat ham i en forbitret stemning.

Under opholdet i Slagelse var det en forfriskelse for Andersen nu og da om søndagen at vandre til Sorø; her blev han kendt med digteren Carl Bagger og med familjen Ingemann. I det dejlige hjem ved søen følte han, »at der gives Mennesker, i hvis omgivelse man ligesom bliver bedre; det bitre fordunster, og hele verden faar en solglans, der egentlig udgaar fra det hyggelige hjem.«

Da rektor Mejsling blev forflyttet fra Slagelse skole til Helsingør fulgte Andersen med dertil, men der er det, at brudet kommer, og Collin tager Andersen ind til København, hvor cand. theol. L. C. Müller, den senere historiker, forbereder ham til artium.

Det var den 14. April 1827, at Andersen forlod Mejslings hus i Helsingør, hvad man ser af Collins

regnskab, hvor der den dato sendtes Andersen 4 rdl. til »afrejse fra Helsingør«, og at der samtidig var forudbetalt for en maaneds logi i Vingaardsstræde 131[3]. Til frokost og aftensmad fik han 5 rdl. maanedlig, middag paa bestemte dage hos familjerne Collin, Wulff, Ørsted, Balling o. fl. I maj samme aar begyndte hans privatundervisning hos Müller for 15 rdl. maanedlig.

Hans lærer gik ikke lidt igennem med ham. Den pludselige overgang fra tvangsanstalten, som skolen jo havde været for ham, bevirkede et omslag hos Andersen i retning af en stræben efter uafhængighed, en oprejsning for det lange savn af frihed. Men Müller var ham en kærlig og samvittighedsfuld lærer.

Her skal anføres nogle eksempler af hans dagbog fra skoletiden, da de er i høj grad karakteristiske for ham.

»Fader tak! det gaar over min forventning godt paa skolen.«

»Kom daarlig fra mine lektier, og jeg troede dog, jeg kunde dem, — o, det bliver til intet, jeg skal aldrig blive til noget.«

»Nu begynder det at gaa snavs paa skolen, og jeg læser jo. O, det er aandsnedkuende; min sjæl er svag, den tager let, hvad retning man giver den, barskhed skræmmer den, men venlighed opfylder den med taknemlighed og kærlighed. O, var

jeg i graven; døden er saa rolig, her idel kamp og misfornøjelse.«

»Mennesket søger at skjule sine fejl, at sminke dem endogsaa for sig selv. Nogle af de andre disciple kigger i bøgerne, det ærgrer mig; men mon jeg ikke ogsaa vilde gøre det samme, hvis jeg ikke havde en stor frygt for den skam at blive greben, og dog ønsker jeg, læreren vilde gribe de andre, det er et slet træk. Ved at pudse lyset, gik det ud $9^1/_2$, gik da til ro.«

»O, Gud, det gaar godt, jeg takker dig.«

»Hvad kunde jeg blive? og hvad bliver jeg? Min stærke fantasi bringer mig til daarekisten, min heftige følelse gør mig til selvmorder, før vilde begge forenede gjort mig til en stor digter. Tilgiv mig, Gud, jeg er uskønsom. Ved min evige ro lover jeg dig aldrig mere at betvivle din faderhaand, hvis jeg denne gang kommer i 4. og til Helsingør.«

»Stod mig ret godt i religion. Fik brev fra Collin. Fruen trøstede mig med, at jeg nok kom i 4. Gud, jeg stoler igen paa dig.«

»Haabet om, at jeg kommer i 4. gør mig næsten ellevild af glæde; i morgen afgøres det; søde Gud, hjælp mig!!! Aftnen derude er saa vinterlig, eksamen er lykkelig endt, i morgen kommer dens udfald. Maane! i morgen beskuer du enten en bleg og fortvivlet eller den lykkeligste. Læst Schillers: »Kabale und Liebe«.«

»Brev fra Guldberg. Gud, hvor du er god,

jeg har en ven, derfor bort du fristerinde som nedkuer mig.«

»Din vilje ske, Alfader,
jeg stoler paa dig tryg.
I dine straaler bader
sig engel og selv myg.
Du styrer sol og stjerne,
du styrer støvets lod.
Dit bud jeg følger gerne,
thi du er vis og god.
Kun styrk min sjæl, du rene,
lad mig en del fortjene
af al din salighed.«

Vi ser igennem dette hans barnlige tillid til Gud; men vi ser ogsaa, hvorledes hans urolige aand stadig bevæger sig mellem to poler, det dybeste mismods og det lyseste haabs. Ogsaa hans evne til at se humoristisk paa verden kommer stærkt frem her. Selv de fortvivlede udbrud har noget af humoren over sig.

Det er ikke uden grund, naar det stadig fra hans venners side lagdes ham paa sinde, at der til studeringer hører et roligt sind og en fast vilje; thi han trængte saa vist til det. Mange af hans bitre øjeblikke skriver sig fra denne omskiftelighed.

Han skrev i skoletiden kun faa digte. Det betydeligste er det i Helsingør forfattede: »Det døende Barn«, som nød den ære at blive optaget i Hejbergs »Den flyvende post«.

Artiumsgærdet slap Andersen lykkelig over.

Collin vedblev at være som en kærlig fader for Andersen, til ham gik han ikke forgæves med sine sorger, i hans hjem fandt han som nævnt en trofast vennekreds. Det har tit virket velgørende paa den drømmende, sørgmodig stemte Andersen, at staa overfor en saa munter, handlelysten, praktisk natur som Collin. Faa mænd i vort land har arbejdet mer end han. Man mærker hos Collin altid et frejdigt mod til at gribe ny tanker an, klogskab og kraft til at føre dem ud i livet. Tallet paa dem, som han hjalp over livets mange vanskeligheder var stort. Med rette kunde Brøndsted sige til ham: »Du er vor jarl, som har saa mange ting i hovedet, og som maa passe paa os allesammen.«

For ikke at sinke tiden hen, bød han aldrig nogen at sidde ned i kontoret, ligesom han ogsaa altid skrev og ønskede at faa korte breve; derom vidner følgende til sønnen Edvard Collin:

»Tak!«

Din Orla Lehmann.

Efterskrift: »Dette brev maa behage din faders søn.«

Skønt Collin hørte til den højere embedsstand, var livet i hjemmet i høj grad tarveligt. Paa en tid, hvor der var 7 børn, deraf 5 smaa, havde de kun een pige, og husmoderen var endda svagelig og maatte holde sengen til henimod middag. Selv

kogte Collin theen om morgenen, og børnene maatte hjælpe hinanden, som de kunde bedst.

Hustruen i dette fordringsløse hjem omtales af sønnen paa følgende maade: »Hun var ikke fremtrædende i nogen retning, som kunde bemærkes af fremmede, hun var kun hustru og moder. Efter sin tids kvindelige opdragelse savnede hun de fleste betingelser for at kunne være virksom deltager i det liv, der ômgav min fader . . .«

Paa hendes dødsdag skrev Dankwart til min fader: »Hun var og blev saa ren, saa uskyldig og from som et barn. De og hendes børn var hendes alt. Men I har ogsaa gengældt hendes trofaste kærlighed. Hvor inderligt hun erkendte det, ved jeg af hendes egen mund.

Dette være hendes karakteristik.« —

Naar man længe har fordybet sig i den æstetiske tids mennesker herhjemme, deres digten og sværmen, da er det ligefrem velgørende at komme lidt indenfor døren i det collinske hus.

For Andersen var dette hjem den tryggeste havn i verden, det var ikke tomme ord, naar han i brevene kaldte Jonas Collin sin »kære, faderlige velgører,« og sønnen Edvard Collin sin »trofaste ven«. Her forgøglede en stærk mistænksomhed ham mindre haan end noget andet sted. Her turde han trygt give sig hen i troen paa, at man havde baade menneskets og digterens sande vel for øje. Man ser bedst dette ved at sammenligne hans digte med

den kolossale brevsamling. Vennernes raad og formaninger ser man vandre fra brevene over i hans æventyr og romaner, efterfulgt af en bitter tilsætning, fordi en indvending eller modsigelse altfor ofte blev opfattet som en personlig uvilje mod ham; han havde saa ondt ved at forstaa den kærlige tanke i noget, der ikke tillige indeholdt ros — undtagen naar det kom fra Collins. I »Den grimme Ælling« siger hønen til Kykkelilavben: »Skab dig ikke, barn! og tak du din skaber for alt det gode, man har gjort for dig! Er du ikke kommen i en varm stue og har en omgang, du kan lære noget af, men du er et vrøvl, og det er ikke morsomt at omgaas dig! Mig kan du tro! jeg mener dig det godt, jeg siger dig ubehageligheder, og derpaa skal man kende sine sande venner!«

Det er rimeligt, at han ved nedskrivningen af disse linjer har haft Henriette Wulffs brev fra 1827 liggende for sig, hvori det hedder: »— det er ikke behageligt at sige andre ubehageligheder og at bedrøve mennesker, man har venskab og godhed for . . . tak Gud, at der bliver sørget for, at De kan lære noget, at Deres forstand kan blive dannet, og at De kan lære at kende, om ikke bedømme, hvad der er skønt og stort i livet.«

Det er ligeledes i Kykkelilavbens aand, naar Colbjørnsen skriver til ham 1823: »— lad ikke tanken om en gang at blive, hvad De kalder noget stort —, ja, meget stort, altfor dybt rodfæste sig

hos Dem, det kunde ellers maaske skade Dem meget. Søg hellere at lære noget grundigt, at De maaske i tiden kunde faa et lille embede, som De med duelighed kunde bestride.«

Den slags gemte Andersen paa aar efter aar, led meget ved at ruge over de tunge indtryk og sang med digteren:

»I dyndet skal snillets glorie,
men hverdagsdonten mod sky —!
Det er en gammel historie,
dog bliver den altid ny!«

Naar derimod Collin bad ham vænne sig til paa sin forfatterbane at taale strænge domme og viste ham, at en retfærdig kritik var nødvendig, og det var ens pligt at modtage den med velvilje, eller naar Edvard Collin skrev til ham, medens han var paa rejse i Tyskland: »— — i Weimar forkæler man Dem, De bliver kysset og krammet af de fornemme der; vi som er Deres venner her hjemme og som nu een gang for alle ikke kan lide, at mandfolk kysser hinanden, vi smelter ikke hen i rørelse derover, men vi glæder os i hjærtet ved det af historien, som er kærnen deri, nemlig at De gør lykke, at De erhverver Dem venner, som jeg indtil videre vil antage at være sande —.«

Ja, saa tog Andersen sig det til indtægt — saa godt, som han nu kunde, og det efterlod i hvert fald aldrig den bitre brod i hans sjæl, som naar andre »evig og altid vilde opdrage ham.«

Til at deltage i børnenes ungdommelige munterhed i det collinske hjem var Andersen kun daarlig skikket; der hvilte næsten altid et tryk over ham. »Ak, jeg har aldrig været ung,« udbryder han, »jeg var barn, lige til jeg kom over ungdomsalderen. Jeg har aldrig kendt, hvad ungdom egentlig er.«

Som æventyrene viser, savnede han hverken lune eller komisk sans; ved middagsbordet hos Collins havde han tidt pudsige historier at fortælle om noget, der var mødt ham selv. Kommandør Wulff greb sig da i haaret og raabte: »Det er djævlen gale mig løgn, saadan noget passerer jo sjældent os andre!« Men de løjer, som de collinske børn lavede paa stedet, kunde Andersen ikke være med til, dertil var hans natur for tung og mistænksom. Han var ogsaa skinsyg paa den lykke, Edvard Collins muntre viser gjorde, saa det blev et mundheld, at »Edvard skriver viserne, og Andersen skærer ansigter til dem.« I saadanne øjeblikke kom gerne taarerne ham i øjnene, han løb ud i gangen, hvor døtrene saa maatte bringe ham trøst. Hurtig kunde en mørk tanke fylde hans sjæl med mismod, men ligesaa hurtigt kunde igen et venligt ansigt gøre ham lykkelig. Det virkede dog altid formildende, naar visens indhold handlede om ham.

Naar Andersen følte sig saaret, var grunden ogsaa ofte den, at man ikke fulgte oplæsningen af hans utallige manuskripter med den tilstrækkelige andagt. Det var ogsaa i andre huse end det

collinske, at han baade i tide og utide kom med papirer i lommerne, og mærkeligt nok holdt han sig ikke fra de hjem, hvor han bestemt vidste, at han føltes som en plageaand. Ludvig Christian Müller maatte ogsaa tilsidst holde for; men han fortalte saa til gengæld Andersen følgende historie: »Der var engang en russisk adelsmand, der gav sig af med at skrive vers og fortællinger, som han da oplæste for venner og bekendte, og han blev tilsidst en saadan plage for disse, at de skyede ham. En dag, da han just havde noget færdigt, sad han alene, modfalden udbrød han: Jeg vilde i dette øjeblik være glad ved en hvilkensomhelst tilhører, om det saa var Fanden selv! Fanden indfinder sig øjeblikkelig, og der oprettes en kontrakt, ved hvilken Fanden forpligter sig til — paa de sædvanlige betingelser — at være hans stadige tilhører. Oplæsningen begynder, Fanden vrider sig ynkeligt og vil flygte —;« men inden Müller fik historien færdig, blev det dog Andersen for hedt, han holdt for ørerne og raabte: »Aa, hold op, hold op, jeg ved jo meget godt, det er mig, De mener.«

Denne spot over oplæsningen naaede sit højdepunkt i den for Andersen mest krænkende form ved skomagerens bekendte repliker i Hostrups studenterkomedie »Genboerne«.

Det er i denne forbindelse maaske bedst at minde om den indflydelse, som det collinske hjem udøvede paa Andersen, naar han gav sin forfængelighed for løse tøjler.

Andersens forfængelighed gjaldt ikke hans ansigt eller krop. Ganske vist havde han ikke let ved at gaa forbi et spejl, men det var ikke for at beundre sin figur, det var for at lære, hvordan man skulde sætte et genialt ansigt op, komme til at se genial ud. Disse naragtigheder gjorde, at alle tidligere billeder af ham mislykkedes, intet af dem viser os, hvor godt han saa ud, naar han følte sig grebet af noget stort og skønt, og han gav herved smaa aander rig lejlighed til at gøre sig lystige.

Hans forfængelighed var digterens higen efter beundring og ros. Herom er der sagt og skreven meget. Dog vil man sikkert mellem vore nutidsforfattere finde ligesaa store forfængeligheder som Andersen. Forskellen er bare den, at der, hvor disse tier og nyder, der snakker den aabenmundede Andersen op paa torve og gader over alverden!

Andersen har ret, naar han skriver: »De fleste forstaar at skjule forfængeligheden under et slags klogskabsfernis, der giver det hele en egen glans. Der aander ingen, uden at han jo har sin portion af forfængelighed; selv den, der mest krybende slaar øjet ned og synes den personificerede beskedenhed, er forfængelig; ja, idet han dadler andre,

bruser forfængeligheden gennem hans egne aarer, og det lille beskedne hjærte siger: »Jeg takker dig, Gud, at jeg ikke er som andre mennesker. Jeg er dog en ganske anden karl, er ikke saa uhyre forfængelig som disse.«

Andersens bekendelser lider ikke af mangel paa aabenhed. Han skriver: »Kun i at beundres af alle, føler min sjæl sig lykkelig, den mindste, som ikke gør det, kan gøre mig mismodig.«

I romanen »Improvisatoren« hedder det om helten: »— — den slemme forfængelighed«, lysten til at behage. Alt i min barneverden skød den op som en urt og vokste siden som det bibelske sennepskorn højt op mod himlen og blev et mægtigt træ, hvori mine lidenskaber byggede rede.«

I brevene hører vi: »Jeg higer efter æren som den gerrige efter guldets klang; begge dele er vistnok tomme; men en ting maa man dog nære begejstring for i denne verden, ellers raadner man op.« Et andet sted siger han: »Hvad vilde jeg ikke ofre, for at verden ret nævnede mig, og at jeg havde fortjent at nævnes! Forstaa mig ret: det er ikke det tomme navn, jeg higer efter; nej, jeg vil udtale, hvad jeg i enkelte øjeblikke selv føler, hvad ingen, ingen har udtalt, selv de største! Der ligger som en hellig, sunken skat i mit bryst; i aandens midnatstime kan den hæves; men endnu er det ikke lykkedes mig, og jeg kan fortvivle ved tanken om, at det aldrig sker.«

Naar vi gennem disse og mange andre udtalelser ser, hvad det var for en orm, der gnavede i ham, saa vækker det vemodige tanker, at han aldrig fik noget hjem; han havde ingen hustru, der kunde »le, naar hans baad blev krænget«. Han havde venner, forgudere, tilbedere, og dog førte han sit stærkt bevægede liv som en ensom mand. Men saa megen større tak fortjener hans venner i det collinske hus, at de sandheden tro forsøgte at rive de falske tryllebilleder fra hans øjne.

I et digt fra 1830, hvori Andersen spøger med savnet af en kæreste hedder det:

›O kom! Lad ej det søde haab mig svigte,
thi kærlighed dog klæder folk saa net.
Men du maa rose alle mine digte;
thi jeg slaar op, saa snart du glemmer det.‹

Han anede da næppe, at en forelskelse samme aar skulde sætte dybe mærker i hans sind.

I »Mit Livs Æventyr« er denne begivenhed fortalt: »Jeg kom paa min sommerrejse til en af de mindre købstæder i et rigt hus; her opgik pludselig og overvældende en ny verden for mig, saa stor, og dog rummedes den i fire linjer, jeg da skrev:

»To brune øjne jeg nylig saa,
i dem mit hjem og min verden laa,
der flammer snillet og barnets fred,
jeg glemmer det aldrig i evighed.‹

Vi mødtes igen senere paa høsten i København. Ny planer for livet fyldte mig; jeg vilde opgive at skrive vers, hvad skulde de kunne føre til? Jeg vilde læse for at blive præst, jeg havde kun een tanke, og den var hende — men det var selvskuffelse; hun elskede en anden — hun giftede sig med ham. Først mange aar efter har jeg følt og erkendt, at ogsaa her skete det bedste for mig, det bedste for hende. Hun anede maaske ikke den gang, hvor dyb min følelse var, hvilken indvirkning den havde paa mig. Hun blev en brav mands fortræffelige hustru, en lykkelig moder. Guds velsignelse over dem!«

I Januar maaned skildrede han i et brev sin tilstand for Ingemann. Han skriver: »Jeg hænger med sjæl og tanke ved et eneste væsen, et aandrigt, barnligt væsen, som jeg endnu aldrig har set det; men o, det klinger saa hæsligt, føler jeg nok, hun er forlovet, skal giftes i næste maaned ... Var jeg dog død, her bliver jeg aldrig lykkelig.« Og 2. April hedder det videre til samme: »Jeg føler mig saa underlig vemodig i dag, det er for mig, som dette er min sidste fødselsdag, jeg oplever; o, jeg vilde dog saa gerne død, saa oplevede jeg ikke X's bryllupsdag.«

Af de faa, som Andersen direkte betroede sig til, var Signe Læssøe, oberstens moder, vistnok den, som bedst forstod at opmande den forelskede poet. Hun bad ham saa mindelig om at lade være med

at skrive til X, og i hvert fald lade være at overtale hende, det kunde blive en plet paa hans liv at ville drage en andens brud til sig, især hvis brevet kom i menneskers hænder, der ikke vilde ham det vel. Hun skriver til ham: »Hvad er Deres hensigt med saa ofte og saa tydeligt at sige X, at De elsker hende? Hvad vil De? Vil De opnaa Deres ønske — gøre pigen utro og tage mod et hjærte, der er sønderslidt af anger, ja, vel selvforagt? Eller vil De blot, hun skal føle medlidenhed med Dem? Det er umandigt og ubarmhjærtigt! Med hvert digt, hvori De føler Dem lettet, kaster De sikkert en brod i hendes hjærte, som De ikke formaar at udrive, og naar De om kort eller længe ved at have lettet Dem i Deres digte, som bringer Dem beundring, ganske har glemt hende, er maaske hele hendes liv forbitret.... Nu daglig at erindre hende om, at det kun er hendes skyld, at dette mere begavede menneske ikke blev hendes, er en grusomhed, som den gode Andersen ikke vil gøre sig skyldig i, naar han tænker over det. Elsker De virkelig X, saa er X's lykke Deres haab: — derfor maa De tie.«

Naa, det var nok egentlig mere egen lykke end hendes, der opfyldte ham. Hans ulykkelige kærlighed var elskovsskuffelsens sygelige mismod. De kendte ikke hinanden gennem ordets meddelelse, og derfor var der ikke noget at bygge et fremtidigt

samliv paa. Andersen kom da ogsaa til forstaaelse af, at »det var bedst, det gik, som det gik.«

For ham som for saa mange var det et middel til opdragelse; men man forlangte det umulige, naar man som fru Læssøe bad ham om ikke at komme frem med hentydninger hertil i sine digterværker. Det laa i den grad for ham at anvende alt selvoplevet, saa han kunde ikke lade være. Han sang:

›Saa høj og saa stor er himlen,
med sol og stjærner paa,
dog rummer den ej den flamme,
mit hjærte dølge maa.

Der brænder mig ild i blodet,
flyv, vilde hingst, afsted!
Mit unge hjærte sprænges
af haabløs kærlighed.‹

Og

»De to fugle«.

›Der bygger en fugl her dybt i mit bryst,
saa langt fra blad og fra grene;
den synger i smerte og sælsom lyst,
fordi den sidder saa ene.
Den tør kun klynge sig fast til Gud
og se gennem øjnenes rude ud.

For hende den synger sin sorg og lyst
ved nætter og lyse dage;
der bygger en fugl i hendes bryst,
den søger den sig som mage.
Den titter ogsaa fra øjets blaa —
mon fuglen ikke kan fuglen forstaa?

Hos mig den synger alt, hvad den ved,
mit liv, min tanke, min stræben;
den selv forraader min kærlighed,
der flygtede bly for læben.
Den synger sin dybe sorg og lyst;
men svar har ej fuglen i hendes bryst.

Den ser saa tavs gennem rudens glar,
og det gør mig sorgfuld og bange,
fortjener ej fuglen det mindste svar
for hjærtets de dybe sange?
Den fattige fugl et hjærte har,
saa tro som den med de gyldne fjer!

Den synger og sørger sig vist ihjel —
en anden kan bruden fæste,
Og hun — ja, hun glemmer fuglen alt,
og det er jo ogsaa det bedste!
De to var ej for hinanden skabt,
nu dør den ene, hvad er saa tabt?«

Romanen »Improvisatoren« har ogsaa mange billeder fra hans tabte elskovsverden. Her nogle prøver: »Tanken om Annunziata, der gik over til en forunderlig vemod, bragte ro i min sjæl, en ro som skipperens, naar hans skib er sunket, og han, ene i sin lille baad driver mod en ubekendt kyst.« — — »Jeg vidste jo slet ikke, om Annunziata elskede mig. Dette var mig i grunden den bitreste tanke. Forgæves kastede jeg mig i kirken for Madonnas billede, forgæves bad jeg hende styrke min sjæl i min store kamp, selv her steg min synd.

Madonna lignede min Annunziata, det forekom mig, at hvert skønt kvindeansigt ligesom stræbte efter det aandens udtryk, der laa hos Annunziata. Nej, jeg vil rive disse følelser ud af min sjæl, sagde jeg, jeg vil aldrig oftere se hende. —

Bekendtskabet med Annunziata var som en vaardag, der i et nu havde aabnet hver blomsterknop i min sjæl, ved hende kunde jeg have blevet alt, hendes kærlighed vilde have fuldendt mit livs lyksalighed. Alt blev tilintetgjort. Jeg begreb ikke her almagtens visdom, følte kun smerten over alle mine tilintetgjorte drømme. — — Lad mit hjærte bløde! Sommerfuglen, der spræller paa naalen, glimrer jo skønnest. Floden, idet den som vandfald styrter fra fjældet og knuses i skum, vorder herligere! det er sangerens lod. Livet er jo dog kun en kort drøm. Naar jeg i hin verden igen møder Annunziata, vil hun ogsaa elske mig, alle rene sjæle elsker hinanden; arm i arm flyver de salige aanders række mod Gud.« — — —

»Ja, aarene flygter, ungdomsflammen slukkes. Kærlighedens hellige olje lod jeg flyde hen over jorden, den tændtes ej til lys og varme! vel udbredte den ikke fordærvelse, men den gik i graven uden at have lyst eller brændt.«

Den vemodige stemning, som fremkom i modgangens og misforstaaelsens dage, sendte Andersen altid gennem breve og digterværker ud i verden.

Mange vilde have beholdt den hos sig selv og lidt mere derved end han.

Som nævnt blev Andersens digt »Det døende Barn« optaget i Hejbergs »Den flyvende Post«. Her tryktes ogsaa nogle af hans senere poesier som digtene »Aftenen« og »Den rædselsfulde Time«. De blev trykt under mærket h. »Det skulde,« fortæller Andersen selv i »Mit Livs Æventyr«, »sige H. C. Andersen; men folk troede, at det var navnet Hejberg, og denne tro var vistnok til stor gavn for digtene, de gjorde særdeles lykke. Jeg erindrer tydeligt den aften, bladet kom med de to digte, jeg var i en familjekreds, hvor man gjorde mig meget godt, men betragtede min hele digten kun som versemageri og ofte sagde mig det, naturligvis i den bedste mening. Husfaderen traadte ind i stuen med »Den flyvende Post« i haanden og sagde med straalende blik: »I aften er her to ypperlige digte i »Den flyvende post«! det er en karl, den Hejberg!« og nu læste han begge mine digte op; mit hjærte slog stærkere, men jeg sagde ikke et ord. En ung pige, der var tilstede og som vidste, at jeg havde skreven digtene, kunde ikke skjule sin glæde over den fornøjelse, de vakte, og sagde derfor, »de er af Andersen!« Der blev en stor pavse — en almindelig tavshed, husfaderen sagde ikke et ord,

saa paa mig og gik ud af stuen. Ingen talte mer om digtene, jeg stod bedrøvet.«

Ved en anden lejlighed fortæller han: »Een af vore mindre højtstaaende forfattere, men som i rang og stand stod højt i byen, indbød mig til middagsselskab hos sig. Han fortalte, at en »Nytaarsgave« vilde udkomme, og at han var anmodet om bidrag, jeg sagde, at ogsaa jeg var anmodet og havde lovet udgiveren et lille digt. »Der skal altsaa af alle folk i den bog,« sagde manden vred, »saa behøver han sikkert ikke af mig, nu giver jeg næppe noget«.«

Af disse eksempler faar vi et ret tydeligt billede af, hvorledes mange i den tid saa paa Andersen som digter, og det kan ikke nægtes, at et synspunkt som dette var ubilligt, og selv om disse røster ikke kom fra særlig betydende mænd, saa var de dog stærke nok til at gøre ham nedstemt og modløs. Det var vel ikke andet og værre, end hvad saa mange andre digtere ogsaa maatte føle; men deres natur taalte det bedre end hans. At der ogsaa var personligt nag med i spillet er sikkert nok. Det er forøvrigt af den slags kritik, man vanskelig bliver fri for her i det lille Danmark.

Det første større arbejde af Andersen udkom Nytaarsdag 1829: »Fodrejse fra Holmens Canal til Østpynten af Amager i aarene 1828 og 1829«. I en humoristisk fremstilling, der har laant sine vendinger fra de hofmannske fantasistykker, men mer end

disse bestemmes af den blotte tankeforbindelse, karakteriserer »Fodrejsen« i det væsentlige den nærmestliggende fortids æsthetiske smagsretninger, ikke sjældent i ret træffende sammenstillinger og billeder, der vidner om forfatterens usædvanlig virksomme fantasiliv, men som oftest dog saa overfladisk, at man mærker, hvor lidt han i virkeligheden kender til de ting, han stævner til doms, trods den overalt synlige stræben efter at imponere læserne ved en citatrigdom og et litteraturkendskab, som for den overvejende del er andenhaands-tilegnelse. »Fodrejsen« blev modtagen med stort bifald. Hejberg anmeldte den meget velvilligt i tidsskriftet »Dansk Litteraturtidende«, i hans »flyvende Post« havde tidligere brudstykker været optagne. Et ikke ringere bifald, særlig fra studenterkammeraternes side, hilste den et par maaneder senere opførte »heroiske vaudeville«. »Kjærlighed paa Nicolaj Taarn«, en parodi paa ridderskuespillene, saavelsom ogsaa den mod aarets slutning udkomne første samling »Digte«.

Mod det paatagne friskfyragtige i Andersens digtning fra studenteraarene reagerede snart hans naturlige følelse, især efter at den ulykkelige kærlighed havde rystet op i ham. Digtsamlingen »Phantasier og Skizzer« 1831 er præget af denne stemning. Omtrent samtidig hermed begynder hans egentlig litterære modgang. Fra formhævdernes lejr lød dommen over hans af enhver paavirkning regel- og

viljeløst bestemte poesi i »Genganger-Brevene«s spotten med

denne Hellig Andersen, der rider,
berust af fantasiens øl,
paa Musens nattegamle føl
det slagelske krik med lamme sider,
mens pøblen holder ham for en profet
af en poet,

og der spottes over de »grove bommerter mod stil og grammatik«, som Andersens endnu saa ufuldkomne fordannelse lod ham begaa. Denne spot tog Andersen sig ubeskrivelig nær og var længe om at glemme den. Det faldt overhovedet Andersen sværere at glemme end at tilgive litterære fornærmelser, ja, blot mangel paa anerkendelse. Man maa her bestandig have hans abnorme personlighed for øje; en natur, hvis følsomhed var som et blodigt saar, atter og atter revet op; en fantasi, der saa en endeløs ulykke i det mindste tilrettevisende ord, men til gengæld fandt en himmelsk salighed i paaskønnelsen, hvor den end kom fra. Et saare svagt grundlag af kundskab og studium, og en deraf følgende kritikløshed overfor sine egne arbejder, baade i og for sig og i sammenligning med andre digteres. Denne efter berømmelse tørstende natur havde i sin ungdoms forfatterkamp ligesaa mange uendelig tunge og sorgbitre timer i sammenstødene med den kolde verden, som han paa sin hæders højdepunkt havde lykkelige solskinsdage i glans og

anerkendelse. Men genvordighederne i den første periode bør lige saa lidt udelukkende tilskrives vranten uvilje hos en misundelig samtid, som viraken i hans senere leveaar tør siges at være bragt som et ganske frivilligt og oprigtigt ment hyldingsoffer.

I sit sinds bølgegang havde Andersen dog een havn, hvor der ventede ham ro og forstandig deltagelse, nemlig, som nævnt, det collinske hus.

En anden tilflugt imod, hvad der syntes ham smaaligt i fædrelandet, fandt han ved hyppige udflugter til fremmede lande, hvor han, med sit store talent til at introducere sig, blev vel optagen i de ham saa tiltalende fornemme kredse og glædede sig ved en paaskønnelse, som ikke forbitredes ham af nogen kritisk agtpaagivenhed overfor hans svage sider. Hjemve følte han aldrig, men hjemangst kunde betage ham ved tanken om rejsedagenes ende. Sin første lille udflugt foretog Andersen allerede 1831 til Nordtyskland, skildret i »Skyggebilleder af en rejse til Harzen, det sachsiske Schweiz etc.« Efter udgivelsen af »Vignetter til danske digtere«, 1833, og digtsamlingen »Aarets tolv Maaneder«, 1833, forestod den næste, større udenlandsrejse, som foretoges for offentlige midler og gik gennem Tyskland, over Paris til Schweiz og Italien. I Jurabjærgene, i den lille urmagerby Le Locle, fuldendte Andersen sit i Paris paabegyndte dramatiske digt »Agnete«, af hvilket han ventede en

afgørende sejr over al miskendelse og tvær tilbageholdenhed. Den udkom 1833, men formaaede ikke at trænge igennem trods sine enkelte poetiske skønheder, aldeles overskygget af Paludan Müllers samtidig udkomne formglimrende og tankerige »Amor og Psyche«.

I Paris traf han venner og landsmænd, og her hentede han sig kundskaber og friske indtryk ved besøg i theatrene og paa de rige kunstsamlinger.

I næsten en maaned hørte han ikke fra hjemmet; men en dag midt i længslen efter brev fik han et paa posthuset. Det var dejligt stort og tykt, men ufrankeret, derfor noget dyrt, men hvad gjorde det efter den lange venten. Da han aabner det, var der ikke et skrevet ord deri, men kun et eksemplar af »Københavnsposten« med et smædedigt over ham. At sligt maatte saare ham er forstaaeligt. Forfatteren var ubekendt. Digtet findes i »Københavnsposten« for Mandagen d. 13. Maj 1833.

Blandt andre traf Andersen i Paris sammen med den tyske digter Heine, der kom ham venligt i møde, og der udviklede sig til en tid et slags venskab mellem dem, vel fordi Andersen i sin erotiske periode havde været en del paavirket af Heine. Senere brød dog Andersen med Heine, der var ham for frivol og spottende. Deres opfattelse af livet var ogsaa for forskellig til, at de skulde kunne stemme sammen. Heine var paa den tid atheist og Andersen den barnligt troende.

Fra Paris gik rejsen videre til Le Locle i Jurabjærgene. Her højt oppe i bjærgene inddrak han ret alpenaturen samt læste, spiste og øvede sig i fransk, her hvor hans omgivelser ikke kunde dansk. Det stod jo altid smaat til med Andersens kundskaber i fremmede sprog; men han havde en sjælden evne til at klare sig med lidt og rede sig ud selv af de vanskeligste situationer.

Fra Le Locle drog Andersen syd paa over Alperne ned i Italien til Rom, hvor han slog sig til ro for længere tid. Her traf han Thorvaldsen, der kom ham venligt i møde, af andre kan nævnes digteren Ludvig Bødtcher, der dengang næsten havde levet en menneskealder som privatmand i Rom. Bødtcher hørte ikke til de meget produktive forfattere; men det lidet, han har skreven, er lødigt og vil sikre ham én om end beskeden plads i dansk litteratur. Det er jo ogsaa ham, det skyldes, at Thorvaldsens værker kom her hjem til Danmark.

I Rom naaede kritiken over »Agnete« Andersen, og han blev som sædvanlig ved den ublide vind sort fortvivlet og ønskede hellere at dø end at gense sit kolde fædreland. — Bedst som Andersen i Rom sad rystet ved kritikens dom over ham, fik han efterretningen om sin gamle moders død. Hans første udbrud ved efterretningen var: »Gud, jeg takker dig! nu har hun ende paa sin nød, som jeg ikke kunde lindre.« Han græd, men kunde dog ikke ret vænne sig til den tanke, nu ikke at eje

en eneste i verden, der var knyttet til ham ved blodets baand. Han sørgede som en god søn oprigtigt ved hendes død.

Hvorledes var nu hans moder? Ja, om hende kan man danne sig en forestilling ved læsningen af hendes breve i den trykte samling. Andersen selv var meget tilbageholden med at tale om hende; men vi ved, at hun og hendes forhold laa ham tungt paa sinde. Han maatte idelig høre hendes bebrejdelser for, at han gjorde saa lidt for hende. Andersen kunde vel ogsaa tvivle om, hvorvidt hendes nød var saa stor, naar hun lod skrive: »Mange gode folk beviser saa mange godheder mod mig, ofte giver de mig overflødighed af spise.« Alt dette paa en tid, da han ikke selv kunde leve uden ved andres hjælp. I bogen »H. C. Andersen og det collinske Hus« findes et brev, som hun selv har skreven. Dette skal til forstaaelse af sønnens sorger anføres her.

»Jeg takker for di penge Som du sende Guldbergs, di lo kiøbe til en Særk til mig men i mit liv har jeg aldrig eiet saa grov en særk det var som det groveste sægetøj.... hva du har bedt mig om, Skal jeg nog la være men at misondelige mennesker skildrer mig Saa Slet kan jeg ikke giøre ved. Bespisningsanstalten har nu begønd og ieg faaet Mad engang. Det er jo kun tønt men Saa har det dog navnet af varm Ma.« — — —

Naar man husker paa, at dette brev er skreven

til ham, som senere skrev »En Moder«, da kan man forstaa, hvor det maa have pint ham. — Hans moder har rimeligvis ment, at naar sønnen havde saa mange fornemme velyndere, saa maatte han ogsaa kunne skaffe hende lidt. Men en moder, der kan skrive saadan til sin søn, kan ikke være meget for ham. Det var hun sikkert heller ikke, dog vidner hendes breve i den trykte samling om nogen forstaaelse af ham og hans natur, som naar hun i et brev fra 1822 skriver: »Gode Kristian, lær at kende menneskene, og vær ikke for stolt af dit eget lille jeg; thi det er jo dog endnu saa lidt betydende, men lær at være taknemmelig og ydmyg, saa vil alt gaa vel for dig i verden.«

I æventyret »Hun duede ikke« har han givet et om end ikke fuldstændigt billede af hende.

Hertz, der i sine »Gengangerbreve« havde kritiseret Andersen lidt skarpt, traf han ogsaa i Rom netop i disse tunge dage. Det gjorde ham godt, at Hertz kom ham venligt i møde og var deltagende i hans sorg. I hinandens selskab rejste de to til Neapel, hvor de gjorde et længere ophold. De besteg Vesuv og besøgte øerne Ischia og Capri med »den blaa Grotte«.

Da Andersen forlod Neapel, gik det mod nord, mod hjemmet, og hjemangsten meldte sig. Han forestillede sig, hvordan han skulde hjem og pines. I August 1834 kom Andersen atter hjem efter to aars fraværelse. — I Rom blev der i et brev fortalt

ham en ytring af J. L. Heiberg: han betragtede Andersen som en »Improvisator«. Denne ytring var det, der gav anledning til, at han kaldte sin nye roman »Improvisatoren«.

Paa rejsen var hans sjæl levende opfyldt af Italiens natur og folkeliv. Efter det land følte han hjemve. Det ligesom smeltede sammen med hans eget »jeg«, og ganske improvisatorisk fremskød en digtning, der vokste og vokste, og han maatte nedskrive den. Italiens rige natur er rammen om romanen. Hovedpersonen er Annunziata, og hun har følgende historie:

Da Andersen som lille dreng i Odense kom i theatret, var forestillingerne tyske. Han saa da »Das Donauweibchen«. Publikum jublede for hende, der udførte hovedrollen, hun blev hyldet og hædret og syntes for ham at være det lykkeligste væsen paa jorden. Da han senere mange aar efter som student kom paa besøg i Odense og der kom ind i hospitalet, hvor fattige enker boede, saa han over een af sengene et kvindeligt portræt i en forgyldt ramme, der stak sælsomt af mod al fattigdommen derinde. En mager, lille fin kvinde med rynkede kinder og i en falmet silkekjole, der engang havde været sort, kom tilsyne. Det var den hædrede sangerinde, hende, han havde set som »Das Donauweibchen«, hvem alle tiljublede. Det gjorde et uforglemmeligt indtryk paa ham og kom ofte i hans tanker. I Neapel hørte han første gang Malibran;

hendes stemme og spil stod over alt, hvad han før havde hørt, og dog huskede han i det samme paa den stakkels sangerinde i Odense hospital, og begge skikkelser smeltede saa i romanen sammen til Annunziata. Italien er baggrunden for det oplevede og det digtede.

Med dette værk vandt Andersen endelig en afgørende sejr; ankerne mod det kunde kun gælde det uvæsentlige, og selv den berettigede klage over stilens overfladiskhed blev lidet betydningsfuld overfor det personlige liv, der viste sig i opfattelsen og gengivelsen af de sydlandske naturfænomener og folkeoptrin; her havde Italiens ejendommelighed virkelig spejlet sig i en digters øje, ikke som i den lærde forskers, der gør rede for sammenhængen i alt, men som i den ildfulde betagne rejsendes, for hvem alt er nyt og fængslende i dette den sanselige skønheds land. De brogede billeder, friske og stærke i farven, ordner sig naturligt som staffage for den i og for sig fængslende fortælling om den unge improvisators kamp og sejr, hvori geniets brydninger med verden og — Andersens egen vaande under uretfærdige omgivelsers mishandling typisk fremstilles, et emne, hans altid noget naive beskæftigelse med sit eget jeg jævnlig lader ham vende tilbage til; saaledes med ufornøden tydelighed i romanen »Kun en Spillemand«, som 1837 fulgte efter den aaret i forvejen udgivne roman »O. T.«, begge med skildringer af københavnsk og provin-

sielt liv, og især den førstnævnte med en varme i fremstillingen, der ret viser, hvor personlig greben digteren har været af sit stof.

»Kun en Spillemand« blev skarpt kritiseret af Søren Kierkegaard i hans bog »Af én endnn levendes Papirer«, hvor spillemanden betegnes som et flæb og ikke som et geni, fordi han bukker under i kampen mod modstanderne og ikke, som et geni bør, staalsættes derigennem. Derigennem mener nemlig Kierkegaard, at det sande geni skal vise sig, at det staalsættes i kampen, at kampen ikke svækker, men snarere øger dets kræfter. Det er rigtigt. — Andersen var selv et geni, og et geni, der maatte kæmpe sig frem. Han bukkede ikke under i kampen, selv om han heller ikke var af dem, hvem modgangen staalsætter, hvad hans liv tilstrækkelig tydelig viser.

»Jeg elsker livet,« sagde Andersen, »og livet er at tumle sig, flyve med jærnbaneflugt rundt om jorden, man kommer tidsnok ned i den.«

Andersen var som bekendt en trækfuglenatur, derfor nærer han i æventyrene særlig forkærlighed for storken, han kan næppe i »Den grimme Ælling« faa begyndt paa sit livs historie, før den kommer hen over engen paa sine lange, røde ben, snakkende ægyptisk, det sprog, den havde lært af sin moder.

Denne rejselyst fandt rig næring ved elskovs-

skuffelsen og forurettelserne paa den første del af hans forfatterbane, baade de virkelige og de indbildte, — for det kan ikke nægtes: mangen uret mod det »jagede dyr i litteraturen«, som »den grimme ælling« saa gribende maler, var indbildt. Andersen begyndte med at ville være en stor mand, og naar det ikke skete i en fart, gav han kun altfor ofte sine omgivelser skylden og ikke sit eget utaalmodige sind.

Naar saa foraaret kom med sine første varme straaler, kriblede det i ham efter at komme ud. Han drog da Danmark rundt paa gæsteri paa herregaardene, hvor der blev hygget om ham, og hvor han altid var en velkommen gæst. Vi kan tage et par smaatræk med fra disse hans rundrejser. I »En Spøgelsehistorie« af Frants Jürs fortælles, hvordan H. C. Andersen en sommer var i besøg paa en dansk herregaard, hvor der bl. a. opholdt sig et par livsglade, unge komtesser, der betragtede Andersen som et ganske almindeligt menneske og spillede ham adskillige puds, f. eks. strøede svinebørster i hans seng og anbragte smaa frøer i hans vadskefad. En gang holdtes digteren vaagen ved, at der under sengen var anbragt en papegøje, der af og til udbrød: »Ta' det med ro, du gamle.« Endelig besluttede den fortørnede digter at hævne sig. I hvide underbenklæder, skjorte og nathue og kridtet i ansigtet lagde Andersen sig en aftenstund før sengetid i en af de

unge damers senge for at forestille spøgelse, naar de kom op.

Damerne kom, men istedetfor, som Andersen havde ventet, straks at kigge efter i sengene, begyndte de uden videre at klæde sig af. Andersen, der næsten var overdreven blufærdig, led forfærdelige kvaler. Pludselig gjorde en af de unge damer en bemærkning, der tydede paa, at hun agtede at skifte et meget intimt stykke lintøj. Nu holdt det skjulte digterspøgelse ikke ud længer; rystende af angst rev han sengens omhæng til side og gav sig til kende. Et skrig og damerne flygtede. Andersen stod sønderknust tilbage. Næste dag meldte han sig syg.

En anden gang — det var en sommer i tredserne — opholdt han sig, fortæller en af »Avisen«s medarbejdere, hos en bekendt redaktør i en mindre jydsk by, og det traf sig, at Frederik den Syvende samtidig var paa gæsteri og paa sin joviale, ligefremme maade deltog i udflugter og smaafester.

En dag, da man havde spist til middag, tog man sig en lille motion efter bordet. Kongen gik i spidsen, dampende paa sin merskumspibe. Bagerst gik digteren i sin lange, sorte frakke, med høje flipper, tungt arbejdende sig frem paa de store fødder. Det var hans forfængelige gemyts største tilfredsstillelse at være kendt, hvor han kom frem, og den gemytlige majestæt, der havde et aabent øje for Andersens smaa naragtigheder og pudsige

udseende, naar han pyntede sig, fik lyst til at drive en lille spøg med ham.

Der stod et par smaa, fattige børn ved vejen. De kendte ikke kongen, der gik hen til dem og trykkede dem en sølvmønt i haanden.

Andersen var standset bag ved og stod nu med hænderne paa ryggen og stirrede ud over landskabet, helt hensunken i sine egne tanker.

»Kan I se den mand, der staar der henne, børn?«

Det kunde børnene da nok.

»Naar han nu kommer hen til jer og spørger jer, hvem han er, saa skal I sige: »du er den grimme ælling!« Kan I huske det?«

Det kunde da børnene ogsaa nok.

Efter saaledes at have instrueret de smaa fyre, gik kongen med selskabet tilbage, spændt paa at se, hvorledes Andersen, der var saa overbevist om sin egen skønhed, vilde optage en saadan barnlig naiv ytring af en lille drengs mund.

Digteren stod endnu fordybet i sine betragtninger, da kongen kom hen og slog ham paa skulderen, medens de andre holdt sig lidt tilbage og ventede paa, hvad der vilde ske.

»Naa, hvad staar De og tænker paa, Andersen,« sagde kongen. »Er De igen i færd med at lave os et af Deres geniale æventyr?«

»Aa, Deres majestæt, nu smigrer De, eller ogsaa gør De nar.«

»Nej, vist ikke,« og kongen begyndte atter at gaa hen ad vejen, mens digteren fulgte med. »De er i sandhed mellem vore største mænd, hvis arbejder ikke blot er kendt over hele den civiliserede verden, men hvis skikkelse ogsaa har prentet sig ind i ethvert barns bevidsthed landet over.«

»Aa, nu smigrer De igen, Deres majestæt. Jeg er jo nok godt kendt, men saa kendt tror jeg dog ikke, jeg er.«

»Har De været her ude før?«

»Nej, det er første gang, saavidt jeg husker.«

»Godt, lad os saa gøre et forsøg.« Han var imidlertid naaet hen til de to smaa fyre, der skelede hen til den lange, magre mand, lidt ængstelige for, hvordan det vilde spænde af. »Der staar nu et par gutter, se, hvor de skæver til Dem, tror De ikke, de ved, hvem De er?«

»Mon de virkelig skulde kende mig?«

»Ja, det kan De være sikker paa, spørg De dem bare.«

Andersen vilde nødig til det, i ubestemt frygt for, at hans forfængelighed skulde lide et nederlag, naar drengene bare maabede paa ham. Endelig tog han dog sin beslutning og gik hen til dem.

»Kender I mig, mine smaa venner?« spurgte han usikkert.

»Ja, sagde den mindste, der var bleven frejdig ved den venlige tiltale, »det gør vi rigtignok.«

»Hvem er jeg da?«

»Du er »den grimme ælling«!«

De andre gottede sig over Andersens forbavsede ansigt, og kongen kæmpede med møje mod latteren. Men digteren mærkede intet. Hans ansigt var bleven alvorligt, og der glimtede en taare i hans øjne. Han tog det lille barn op paa sin arm og saa paa det med næsten faderlig ømhed.

»Ja, mit barn, det er rigtigt. Jeg er den ække, grimme ælling, der tilsidst blev en svane. Saadan vil det maaske ogsaa gaa dig.« Og idet han satte drengen varsomt ned, klappede han ham paa hovedet og sagde mere til sig selv end til ham: »Tænk engang, at du har kunnet forstaa det.« Og dermed gik han igen videre i sine egne tanker uden at huske paa de andre, der var blevne ganske stille.

Der var ingen, der nænnede at sige noget til Andersen, som hele aftenen var i en ejendommelig blød stemning, og som hele sit liv troede, at den lille barbenede dreng paa den jydske landevej forstod sammenhængen mellem hans livs historie og den om »Den grimme Ælling«.

Saa vandrede han da omkring i Holstenshus og Glorups smukke haver, medens

»De lyse sommernætter dø,
alt veksler som vor lykke.
Vi spredes selv paa verdens ø
i solskin og i skygge;
men hver en skyldfri glæde her
er ved erindringen os kær,
i hvor vi monne være«.

Han dvæler ved sit fædrelands mærkeligste egne. Ude paa Huseby klitter er han med at synge fædrelandssange under dannebrogsflagene, som er plantet i sandet, mens Vesterhavet ruller sine tunge bølger ind mod kysten. Han staar en dag ved Skagens gamle kirke; i sandet ved hans fod vokser klittjørn med gule bær, han drømmer sig ind i æventyret om prinsessen i den sovende skov, mens ravnenes skrig fra taarnet og de knasende klittjørnsgrene, som han træder paa, er den eneste lyd, der høres i den store sandørken.

Med Silkeborgs store hedeensomhed og rige skovfylde for øje synger han:

»Hvor klostret stod bag søens siv,
bag hedens lyng og tunge veje,
nu rører sig et virksomt liv,
de store møllehjul sig dreje.
En lille købstad alt der gror,
mod aaen ellene sig bøje,
i Danskens højland ørnen bor
nær hedens tusend kæmpehøje.

Et stykke Danmarks dejlighed
er Silkeborg, det maa man love,
der Gudenaa faar lejlighed
at se sig om i dybe skove.
Nær aaen Himmelbjærget staar,
det staar saa fast som Norges Dovre;
i mosen storken kulsort gaar.
Det er saa smukt der ovre.«

I Sverrig sejler han ad kanalvejen mellem stille indsøer ud til Østersøens skærgaarde, medens

Frederikke Bremer fortæller ham sagn og historier om øer og gaarde i de dunkle skoves land. — Paa Upsalahøen drikker han i champagne Nordens skaal af Karl Johans store sølvhorn.

Pyrenæernes kilder pibler for hans fod frem gennem mosset og sender vandet ned over store stene, med en musik som fra millioner strænge, medens mauriske slotsruiner halvt truende hæver sig ved den stejle afgrund.

Han gæster verdensstaden London, og midt i bulderet slaar den tanke ham: een gang vil alle disse mennesker være borte i deres grave, og da vil her endnu være den samme bølgende travlhed.

Saa er han i Edingburgh, Skotlands Athen, og gæster de steder, hvortil saa mange af Walter Scotts digtninge knytter sig, skuer ind mellem de skotske højfjælde, der ligger maanebelyste som en dejlig drøm.

»Ja, rejse, rejse,« udbryder han 1831, »det er dog den lykkeligste lod! og derfor rejser vi ogsaa alle! alt rejser i det hele univers! selv den fattigste mand ejer tankens vingede hest, og bliver den svag og gammel, tager døden ham dog med paa rejsen, den store rejse. Bølgerne ruller fra kyst til kyst, skyerne sejler hen ad den store himmel, og fuglen flyver med over mark og enge. Vi rejser alle, selv de døde i deres stille grave flyver med jorden rundt om solen.«

At bo i det klosterlige, ensomme Sorø som Ingemann?

»Nej, saa heller leve og dø i Korsør, der skyller dog havet op paa de nøgne stene, der skingrer posthornet, og folk er der altid paa vandring. Vandring er liv!«

Og verden forvandles for digteren til en æventyrets drømmeverden. Den triste Lyneborghedes sandskorn bliver til glimrende klippestykker. Alferne leger i granernes toppe, vingelette hæver de sig fra det sukkende menneskebryst op mod Gud, hvor de vokser til engle under evighedens mægtige sollys. Svalen, storken og de vilde svaner synger for ham om friske, duftende bøgeskove, grønne enge og kornmarker, blomstrende æbletræer, venlige landsbyer og gamle, ærværdige kirker. Livsaligt at flyve i sine længslers land langs det rullende hav i maaneskinsklare nætter. Saligt at tømme den foryngende trylledrik af rejselivets væld.

Naturens skønhed fylder og beaander ham, og det er, som følelserne vandrer ad hellige stier, naar han synger:

›Er du i verden vide,
du er dog hjemmet nær,
Gud aander ved din side
i luft, i blomst og træer,
du høre kan hans stemme
i dig og rundten om
og føle, du er hjemme,
hvor du i verden kom.

Og stedes du i fare,
er uforskyldt i nød,
han vil dig vel forsvare,
og der er ingen død,
og der er ingen smerte,
vort jordelivs stjærneskud
er fra en moders hjærte
at flyve op til Gud.«

Med forfrisket sind og tanke og i glad hengiven til Gud hedder det:

»Du evighedens gaade,
du lys for min forstand,
du kærlighed og naade,
saa stor den rumme kan.
Fra dig alt livet vælder,
til dig alt liv gaar hen,
til dig jeg hoved helder,
du barnets store ven.

Jeg øjnene vil fæste
fortrøstningsfuldt paa dig,
hvad der er mig det bedste,
det vil du give mig.
O, lad den tro ej briste
hos mig i angstens stund,
og i den allersidste
kys mig med fadermund.«

Den digtning, hvori Andersens geni aabenbarer sig dybest og ejendommeligst er æventyret. Her var han funden ind til sit genis kærne, til kærnen i sin poesi. Ingen anden digter har som han for-

staaet at tale i barnets sprog, og dette er det, der viser hans store og oprindelige originalitet. Han tænkte barnets tanker, og han gengav dem med barnets ord; men han tænkte dybere, saaledes at der ogsaa i hans æventyr blev noget for de voksne. Ogsaa de skulde have noget at tænke paa. Da han begyndte paa æventyrdigtningen, forstummede kritiken overfor ham, i hvert fald til dels, og den anerkendelse, som han saa længe havde tragtet efter, blev ham nu i fuldt maal til del. Først nu var det ogsaa, at han virkelig gjorde sig fortjent til den; thi nu havde han fundet sit genis særlige omraade, hvor han færdedes sikkert og husvant. Her staar han uopnaaelig, andres forsøg i denne digtart falder matte ud ved siden af hans.

Første hefte af æventyrene udkom i 1835 og indeholdt: »Fyrtøjet«, »Lille Claus og store Claus«, »Prinsessen paa Ærten« og »Den lille Idas Blomster«.

»Der kom en soldat marcherende hen ad landevejen, een to, een to.« Med disse ord er det, at Andersen holder sit indtog i æventyrets verden. Saadan gik han ad poesiens landevej lige ind i det land, som han ubeskaaret besad retten til, fordi ingen der formaaede at gøre ham rangen stridig. Her udbreder sig hele æventyrets underfulde, højthvælvede himmel for ham. Her var ikke lavt til loftet, men her var frisk luft og høj himmel, store poetiske billeder indenfor barnets verden.

Den største del af æventyrene er originale; men en del af dem er omdigtninger af folkeæventyr, som f. eks. »De vilde Svaner«, »Paradisets Have«, »Lille Claus og store Claus«, »Fyrtøjet« og lignende. — En af perlerne blandt hans æventyr er »Den grimme Ælling«, hvor han har givet sig selv, sit eget liv i æventyrets form. Andegaarden er Odense, og den grimme ælling Andersen selv. Han var virkelig en svane, men betragtedes en stund som en grim ælling. Han følte vingerne gro, uden at kunne gøre sig selv rede for denne følelses berettigelse eller kunne bibringe andre denne følelse. For ham var som hos ællingen al tugt og tilrettevisning kun hæmmelser; han følte ubilligheden, men ikke berettigelsen deri. Derfor vaandede han sig under al sprogrettelse og under at vejes paa samme vægt som andre. Hans skyld mod samtiden var at kræve anerkendelse som svane, før han var bleven det, og det blev han først, da han skrev sine æventyr. — Vel var Andersens første samtid for snæver til helt at kunne forstaa ham, og hans pirrelighed laa da ikke alene i en sygelig sjælstilstand, men var ogsaa begrundet i forholdene. — — »Den grimme ælling« stemmer jo med Andersens hele ydre. Mange hakkede efter ham og fandt ham grim, kedsommelig, vigtig og forfængelig. Ja, selv da han stod med sit verdensry som æventyrdigter, hakkede de efter ham.

I England havde han høstet ære og berøm-

melse, saa stor, saa det, som han selv siger, gerne kunde fordeles paa et helt liv. Hjemkommen fra den færd, staar han nogle timer senere ved et af vinduerne i sin bolig her i København og ser ud. To velklædte herrer gaar forbi paa gaden, og den ene siger til den anden, idet han ser op efter ham: »Vil du se, der staar vor udenlands berømte Urangutang.« Saadanne flabede bemærkninger tog han sig meget nær. »Det var raat, — det var ondt, det naaede mit hjærte, det glemmes ikke.«

De store arbejder, som digterærgerrigheden drev Andersen henimod i det tidsrum, da de første æventyrsamlinger udkom, var foruden de nævnte større romaner det paa vers skrevne romantiske drama »Mulatten« og tragedien »Maurerpigen«. Andersen havde tidligere skreven nogle operatekster for scenen og i 1839 gjort nogen lykke med vaudevillen »De usynlige paa Sprogø«. Paa grund af en udmærket udførelse vandt »Mulatten«, 1840, stort bifald hos theatrets publikum, medens den dramatiske kritik med rette havde meget at indvende mod stykkets overvejende lyriske karakter. Endnu mindre kunde »Maurerpigen«, opført i slutningen af samme aar, bestaa den kritiske prøve og gik tilmed kun tre gange over scenen. Til opbyggelse for ham lod Hejberg begge stykkerne udgøre en fast bestanddel af repertoiret i trivialitetens helvede og karakteriserede

Andersen i »En Sjæl efter Døden«, 3. Akt, som den, hvis berømmelses maane alt skinner

»over hele det store kongerige Skaane,
og i Tyskland nyder han alt en hæder,
som nedenfor Hundsrüch mon begynde
og ender ovenfor Swinemünde.
I Konstantinopel han snart vil trykke
midt i Serailet et mesterstykke;
da staar han i litteraturens hegn
som det orientalske spørgsmaalstegn,
og mens Stor-Eunuchen hans isse kroner
og dybt af inferieurerne knæles,
læser han »Mulatten« for Sultanens koner
og »Maurerpigen« for dem, som skal kvæles.«

Denne og lignende spot gjorde et knugende indtryk paa Andersen.

Da Hejbergs digte udkom, opholdt Andersen sig i Rom. I breve hjemme fra fik han at vide, hvorledes Hejberg der havde behandlet ham. — Det hedder herom i hans dagbog:

»Breve hjemme fra, at Hejberg har behandlet mig ondt i sin nye bog. Fru Læssøe skrev: »det er vittigt, men ingen af Deres venner kan holde af ham for det mod Dem«. Jeg var meget afficeret; landsmændene gode mod mig.«

H. P. Holst, som paa den tid boede sammen med Andersen i Rom, fortæller i et brev til E. Collin om, hvorledes Andersens ustyrlige sind ytrede sig ved denne lejlighed.

»Hejberg havde læst sine »Nye Digte« for mig

den sidste aften, før jeg tog bort, og jeg erindrede, at Hejberg et enkelt sted havde berørt Andersen lidt umildt. Jeg talte imidlertid ikke med Andersen derom, for ikke at gøre ondt værre, og glædede mig over, at det i brevene fra eder heller ikke var berørt; i gaar kom der imidlertid et brev fra en af hans veninder, hvori hun lamenterer over denne opførsel fra Hejbergs side og forsikrer, at alle Andersens venner i København er i højeste grad indignerede derover. Jeg har sjælden set Andersen saa rasende som ved denne lejlighed. I sin første forbitrelse skrev han et fælt rimbrev til Hejberg, fuldt af gift og galde, men som jeg dog fik ham overtalt til ikke at afsende. Han overøste Hejberg med skældsord og blev nærgaaende mod mig, fordi jeg ikke vilde stemme i med. — — Han væltede sig over mig, fordi jeg tog Hejberg i forsvar og fordi jeg havde vidst, hvad der stod uden at sige ham det, endelig fordi jeg kunde finde digtene, hvori der var udfald mod ham, udmærket smukke. Jeg lo af hans barnagtigheder.« — —

Saadanne udbrud af Andersens ustyrlige sind gik her som altid hurtigt over. Forholdet til Holst blev snart det gamle, og de rejste sammen til Neapel.

»Det er dobbelt pinligt at spottes, naar vi ikke ved, hvad det er, vi spottes for,« siger Andersen i »Mit Livs Æventyr«, og heri har han ret. Men naar man maatte erkende dette, og naar man

kendte Andersens pirrelighed, og hans især paa rejser altid vaagne mistænksomhed mod den litterære verden her hjemme, da er det næsten uforstaaeligt, at de, der virkelig var hans venner — eller rettere veninder —, ikke kunde forstaa, at de i et tilfælde som dette enten skulde tie stille eller i stedet for at fortælle ham, at der er sagt noget imod, sige ham, hvad der er sagt; allermindst burde de lave »behagelige historier«, som han selv kalder det i et brev. Netop her skulde de have husket, med hvilken vægt en haanende bemærkning vilde falde paa ham, naar den kom fra Hejberg. Thi Andersen satte ham højt baade som digter og kritiker. Og især følte han sig imponeret af Hejbergs urokkelige ligevægt og hans ro ved siden af den urbane tone, der var ham ejendommelig, saa at selv hans skarpeste bemærkninger i deres samtaler fremtraadte i form af en fin og undvigende skæmt. Hejberg paa sin side havde virkelig ogsaa godhed for Andersen og erkendte fra den tidligste tid hans geni; men hans dramatiske arbejder kunde han, paa enkelte undtagelser nær, ikke finde sig i. De spydigheder mod Hejberg, som Andersen ikke var sparsom med, var ikke udtrykket for hans virkelige følelse for ham. Hejberg og hans hus vedblev livet igennem at udøve sin tiltrækningskraft paa ham.

I en roligere stemning skrev han kort efter til fru E. Collin: »Jeg kan godt tænke mig, at

stykket »Maurerpigen« har forekommet løst; men ganske forkaste det hele arbejde kan jeg dog ikke. Tak Deres svigerfader, fordi han straks skrev. Den kære, kære faders deltagelse gjorde mig ogsaa godt, skønt det var mig ligesaa vigtigt, at han just ved dette stykke skulde haft ære af mig, som det var mig om min digterære at gøre. O, det, det har pint mig; men det skal ved den evige Guds hjælp oprettes.«

Først efter sin hjemkomst læste han Hejbergs »Nye Digte«, og han fandt da, at det sagte var i sig selv intet at tage sig saa nær.

I »En Digters Bazar«, 1842, har han givet en række livfulde og vekslende billeder, der paa en ejendommelig levende maade gør læseren til umiddelbar deltager i rejsens skiftende oplevelser. Denne rejse, som digteren tiltraadte som lægedom for sindet, gik over Tyskland, Italien, Grækenland, Tyrkiet og Østerrig. Andre rejser til Paris og Nordtyskland fulgte hurtigt efter denne. Som en flittig bi hentede Andersen næring for sit liv og sin digtning ved, lig bien, der flyver fra blomst til blomst, at flyve om i fremmede lande. Der ude i det fremmede høstede han den anerkendelse, han saa tit maatte savne her hjemme. Der var det kun lovord, her naaede kritiken ham, den, han vaandede sig under.

Det er jo saadan, at en mand, der gør sig berømt i udlandet, ogsaa gør sit fædreland ære;

men Andersen maatte ofte gøre en anden erfaring. Og dog var hans berømthed ikke et foster af hans indbildning, men en virkelighed, som ingen godt uhildet kunde lukke øjnene for. Den danske presse kunde heller ikke benægte hans berømmelse; men hvad den kunde, og hvad den gjorde, den kunde anstille sig uvidende. Han havde ret, naar han 1845 sagde: »Det var dog forunderligt, om de danske skulde være de eneste kloge i at dømme i denne verden.« Hans forbitrelse over saaledes at blive ignoreret gik især ud over »Berlingske Tidende«, der greb enhver nok saa ringe anledning til at drage Hertz frem, men tav, naar det gjaldt Andersen.

Mens Andersen opholdt sig i England i 1847, klager han ogsaa stærkt over, hvorledes han ignoreres i danske blade, mens udlandets blade strømmer over af lovtaler over ham. Edvard Collin fortæller, »at han var dengang som altid meget lidt oplagt til at propagere hans berømmelse; men da han vidste, hvor megen vægt Andersen lagde paa, at han omtaltes i danske blade, havde han allerede tidligere gjort et forsøg i denne retning; men han havde ikke videre fornøjelse deraf. Han sendte nemlig grosserer Nathanson en engelsk anmeldelse af Andersens dengang udkomne levnedsbeskrivelse, i hvilken Andersen nævnes sammen med Jenny Lind. Nathanson svarede, at der var kun lidt deri, som kunde benyttes til danske blade, og skrev

tillige til Collin: »Man vil jo kun gøre sig latterlig og gøre Andersen kun liden tjeneste, naar man gengav al den svulstige opramsen af Andersens personligheder, hvori han sammenlignes med Jenny Lind. Imidlertid skal jeg se at lave en pæn anmeldelse.«

Gennem hele Andersens litterære virksomhed vil man mærke, at han ikke havde tilbørlig agtelse for sit modersmaal og kun i ringe grad øre for sprogets vellyd. Ja, det synes næsten utroligt, at de samtidige digteres omhu for sprogets velklang skulde være gaaet ham uænset forbi, og dog er det næsten saa. — Andersen følte stærkt savnet af elementære kundskaber; men han kunde ikke bekæmpe sin ulyst til at gaa i lære igen, efter at skoletiden var overstaaet. — »Poesiens have faar nok snart brolægning,« og om »Agnete« siger han: »bare hun nu er grammatikalsk nok. Desværre eller des bedre! Jeg havde ikke Else skolemesters i tankerne, da jeg hævede min »Agnete« op af bølgerne.«

Naa, men i mange aar var hans skrifter hastværksarbejder; han vidste meget godt selv, at de trængte til gennemsyn; men han kunde bare ikke bekvemme sig dertil. Dette tilstaar han ogsaa ganske aabent, naar han i et brev til en anden forfatter priser denne lykkelig, fordi han kan lade sine arbejder ligge, og han tilføjer: »Næppe fødes

mine aandelige børn i mit hjærte, saa maa de paa papiret og straks ud i verden; jeg har ingen ro paa mig før, det er sørgeligt.« Ja, det var det; men det var ogsaa sørgeligt, at hastværksarbejdet meget skyldtes dette, at han maatte skrive for at leve, og han maatte skrive meget. Det er dette hastværk, som Hejberg og Molbeck kaldte »sjuskeri«.

Det var dog kun ved begyndelsen af hans produktion, at kritiken saa stærkt opholdt sig ved det rent sproglige i hans arbejder, senere gør den vel opmærksom paa formfejlene, men opholder sig ikke ved dem. Desværre er det bleven en almindelig mening hos dem, der ikke har læst samtidens kritik over ham, at al kritik over Andersen havde sin rod i hans sproglige synder; men dette skyldes alene hans egen opfattels, saaledes som den kommer til orde i »Mit Livs Æventyr«, — denne bog, der er fremgaaet af hans daglig skiftende stemninger, som han førte til bogs — og lod trykke.

I en anmeldelse af hans roman »O. T.« hedder det i »Maanedsskrift for Litteratur«: »O. T.« staar, især hvad kompositionen angaar, men ogsaa til dels i karaktertegningen, betydelig over »Improvisatoren«. Det er mærkeligt, hvor stor en rigdom af poetisk frugtbare forestillinger, forfatteren har erhvervet sig ved sin hurtige opfattelsesevne, altid paa samme formaal rettede, og med hvilken lethed ikke blot det sammenhørende i hans fremstilling former

sig til tro og klare billeder, men ogsaa iblandt allehaande enkelte og løsrevne erindringer det frembyder sig, som, hvor det kræves, kan anvendes som understøttende enkeltheder. Den lethed, hvormed han bevæger sig i dette sit forraad, gør ham det mindre vanskeligt at opfinde end at vælge. Med en høj grad af anskueligt liv ved han at sætte en handling ind i den poetiske virkelighed. Griber han de scener, han fremstiller af folkelivet, eller beskriver han natursituationer, synes han især at være paa sin plads; hans øjensynlige forkærlighed for denne genre og det held han har deri, beviser det. Her forener opmærksom iagttagelse og takt for det poetiske i genstandene sig med en klar og besjælet fremstilling, og saaledes fremstaar ofte fortrinlige billeder.«

Men denne velvillige og forstaaende kritik er slet ikke berørt i »Mit Livs Æventyr«. Der fremhæver Andersen alene følgende korte bemærkning: »I øvrigt træffer man ogsaa her den forhen dadlede incorrecthed i stilen og den samme hængen i visse yndlingsudtryk.« — Hertil bemærker Andersen kun dette, at han maatte høre ilde for de sædvanlige grammatikalske skødesløsheder, uagtet en professor i forening med to dygtige mænd havde læst bogen ark for ark for at rette bogstaveringen.

Til ovennævnte velvillige og forstaaende kritik kunde der føjes mangen anden ligesaa anerkendende; men saa snart dadlen kom frem med hensyn til

enkelte punkter, ja, saa hængte Andersen sig i dette mindre væsentlige og hørte ligesom ikke det væsentlige og anerkendende. Hvor tit maa vi ikke gribe os selv i, at vi ofte sidder fast i den samme betragtning, en betragtning, der bringer os mange kvaler, som den bragte digteren det. Andersens urolige, higende sind, der kun vilde høre ros, kunde ikke nøjes med en velvillig kritik, og det er derfor let forklarligt, at han irriteredes ved den belærende tone, der lød igennem næsten alle hin tids anmeldelser.

Hvor lidet forstaaende kritiken til den anden side ogsaa kunde være, har vi et godt eksempel paa i en anmeldelse af hans æventyr, som slutter med det ønske, at den talentfulde forfatter, der har et højere kald, ikke fremdeles vil spilde sin tid paa at skrive æventyr for børn. Det var unægtelig lidet dybsindigt. For ikke at tale om, at mange endogsaa fandt nogle af æventyrene ligefrem anstødelige og uforsvarlige som »Fyrtøjet«, »Lille Claus og store Claus« samt »Prinsessen paa Ærten«.

Andersen elsker kunsten og kunstnerne, men hader til gengæld inderligt kritikerne. Han ser i deres virksomhed kun misundelse og evneløshed. Digteren i »Hvad man kan hitte paa«, som vil være digter til paaske, men ikke kan hitte paa, bliver i stedet kritiker til fastelavn, slaar digterne af tønden og faar boller til kone og børn. »Taarnvægteren Ole« har et søskendebarn, som er fisker-

kone og leverer skældsord til tre agtede blade, — hun er sikkert i familie med hin mislykkede poet.

I det vittige og geniale æventyr »Gartneren og Herskabet« fra Andersens sidste aar gaar heller ikke kritikerne ram forbi. De er med i æventyret som den store skare af raager og krager, der huserer i herregaardens gamle træer og skriger deres »Rak!« »Rak!« Gartneren vil have træerne fældet; men herskabet vil ikke af med fuglene; en dag blæser stormen træerne om, saa er det forbi med krageskriget. »Nu er De da glad, Larsen,« sagde herskabet til gartneren. — Ja, saadan gaar det i æventyret, virkeligheden er ikke slet saa høflig.

Andersen elskede naturen og havde en fin forstaaelse af den. Navnlig elskede han blomster og forstod med en ligefrem beundringsværdig kunstfærdighed at sætte dem sammen til skønne buketter og kranse. Naar han om sommeren opholdt sig paa en eller anden herregaard, pyntede han gerne hver dag middagsbordet med en ny, sindrig blomstersammenstilling. — Han lægger mærke til naturen for at anbringe den i sine digte.

Andersen havde talent for tegning. Han udførte en hel mængde tegninger, som for ham var en skat, idet de, trods deres ufuldkommenhed, fastholdt erindringen om steder og ting, som han havde

faaet kær, og som han ikke ad anden vej havde raad til at skaffe sig billeder af.

Ogsaa for udklipning havde han ævner. Han kunde saaledes ved hjælp af en saks og en fortsat ombøjning af et stykke papir fremkalde mennesker, dyr og landskaber. Hans specialitet var de to yderligheder: en danserinde, der staar paa tæerne og en tyv hængende i en galge.

Andersen var praktisk i pengesager; men han var tillige praktisk paa den maade, at han forstod at stifte bekendtskaber, der, foruden at være ham til fornøjelse, ogsaa kunde være ham til ære og nytte.

Han var trofast i venksab, og han var et ejegodt menneske med et aabent øre for dem, der led og betroede sig til ham, og han var utrættelig i at hjælpe og søge efter hjælp til dem.

1867 gik den kloge kones spaadom hjemme fra Odense i opfyldelse. Hele Odense by blev illumineret til ære for ham, og han blev udnævnt til sin fødebys æresborger. Hæder og anerkendelse strømmede ind til ham alle vegne fra. — Hvad han hele sit liv havde tragtet efter og hvad han havde fortjent, blev ham i fuldt maal til del.

1875 udkom »Historien om en Moder« paa 15 forskellige sprog. Det var i anledning af digterens halvfjerdsindstyveaarige fødselsdag, at denne udgave

foranstaltedes som een blandt de mange hædersbevisninger, der bragte den fejrede digter hans folks tak for, hvad han havde ydet baade til dets indre og ydre ry. — Samme aar, den 4. August, døde den store digter paa landstedet »Rolighed« nær København, hygget og plejet til det sidste af en trofast vennekreds. — —

I de samme dage stod en missionær ude i et fjærnt hedningeland og gjorde forgæves forsøg paa at komme hedningerne i tale. Han tager da Andersens æventyr »Den grimme Ælling« og fortæller det for dem, og fra den dag kunde han komme dem i tale. Dette viser, at Andersen i sine æventyr har forstaaet at anslaa de strænge, der giver genklang hos mennesker i hele den vide verden.

H. C. Andersen stod hele sit liv i et levende forhold til sin Gud, til ham tyede han hen i sit livs tungeste som i de lyseste timer. De er faa, der hele deres liv igennem har staaet i et saa barnligt og inderligt forhold til sin Gud som han, og netop derfor var han i sit inderste en lykkelig mand.

Kilder.

H. C. Andersen: »Mit Livs Eventyr«.
E. Collin: »H. C. Andersen og det collinske Hus«.
St. Bille og *N. Bøgh:* »Breve til og fra H. C. Andersen«.

